„Generațiile vor râvni la zilele pe care le trăim" (I.I.C. Brătianu)

Restituiri

Revistă de istorie ■ Apare la Pitești — Anul 3 ■ Nr. 8 ■ iunie 2005

Academician GHEORGHE BUZATU

I.I.C. BRĂTIANU
CONSIDERAȚII GEOPOLITICE (1927)

Este, desigur, pretențios a se afirma că geopolitica ar fi reprezentat o „disciplină de familie" pentru Brătieni, dar nu putem ignora că, în cazul lui Ionel I.C. Brătianu și al lui Gh. I. Bratianu, problema a prezentat coordonate esențiale. În acest context, reținem – fapt ce va fi examinat mai jos – opiniile exprimate de Ionel I. C. Brătianu, indiscutabil bărbatul politic nr. 1 al României moderne, cu privire la semnificația vecinătății Rusiei. Pe de altă parte, sunt demne de interes studiile geopolitice ale marelui istoric Gh. I. Brătianu de la confluența anilor '30-'40, inclusiv editarea revistei de geopolitică (1914), care s-a bucurat de o mare prețuire din partea specialiștilor români și străini. Mihai Eminescu, Nicolae Iorga și Pamfil Șeicaru, cei trei titani ai presei noastre politice, nu au neglijat - din unghiuri și în perioade diferite - rolul și locul factorului rusesc asupra orientării de ansamblu a României în relațiile internaționale. Fără nici o exagerare, asertiunile lor în această privință au constituit și au rămas contribuții de referință ale unui neprețuit tezaurl, concretizat în învățături și maxime de valoare nepieritoare, la care revenim adeseori, însă mai puțin pentru a ne delecta, mai cu seamă, pentru a afla sugestii, lumini și rațiuni în cazuri cât se poate de concrete. Astfel că, o dată cu trecerea timpului, nici nu mai știi cui – celor nominalizați deja sau generației de aur a anilor '20-'40 (Octavian Goga, Gh. I. Brătianu, I. Petrovici, S. Mehedinți, C. Rădulescu-Motru, Radu R. Rosetti, P. P. Panaitescu, Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Sabin Manuilă, C. C. Giurescu, Emil Cioran, Petre Țuțea s.a.)– să-i atribui paternitatea unei butade celebre, pe cât de „brutală" (?!), pe atât de reală, și anume că, de 300 de ani încoace, practic din 1711, când Petru cel Mare a atins Prutul, blestemul poziției noastre geopolitice a rezultat din faptul că, în orice moment al evoluției lor, românii s-au aflat prea aproape de Rusia și prea departe de Dumnezeu!

Și, într-adevăr, mai cu seamă de la 1812 înainte, oricând vecinătatea Rusiei a reprezentat pentru politica generală a Iașilor și Bucureștilor, mai apoi a României, o premisă, o condiție și o rezultantă, de prea puține ori un beneficiu și – vai! – cel mai adesea un dezavantaj, ca să nu spun o obsesie și un pericol de prim rang, precum în mod cu totul deosebit în decursul existenței României Mari (1918-1940), căreia i-a pus capăt prin faimoasele note ultimative din 26-27 iunie 1940, după cum și între 1944 și 1989, atunci când Kremlinul s-a pretins deopotrivă „prieten" și tutore ideologic (practic stăpân absolut - până prin '60) al Bucureștilor.

(urmare în pag. 2)

Regele Ferdinand I „Întregitorul"

DIN SUMAR:

Despre toate acestea ne vorbeşte, pilduitor, un document inedit[2], recent descoperit de noi în arhivele „procesului" intentat în 1946 foştilor membri ai Cabinetului Ion Antonescu[3], mai precis o lungă scrisoare (54 de pagini dactilografiate), trimisă la 27 octombrie 1943 pe adresa lui Pamfil Şeicaru de un confrate, practic de un ziarist necunoscut azi, pe nume I. Joldea Rădulescu. Expeditorul, respectând regulile profesiei, avusese inspiraţia ca, întâlnindu-i în împrejurări diferite pe unii dintre liderii politici ai României Mari (N. Titulescu, N. Iorga, C. Stere, I. G. Duca, mareşalul C. Prezan), să-i chestioneze, între altele, despre semnificaţia vecinătăţii Rusiei. A obţinut, se înţelege, fără dificultate, în replică, dezvăluiri şi precizări fundamentale, demne oricând de o antologie. Ca să exemplific, voi reţine că, în 1936, neîntrecutul N. Iorga s-a destăinuit jurnalistului I. Joldea Rădulescu: „Paradoxul este acesta: cât timp nu ne atacă, trebuie să opunem Rusiei – dacă putem, bineînţeles – armata altora, armata Europei întregi. Dacă aceasta nu se poate, dacă Europa va fi divizată ca în 1914-1918, noi trebuie să stăm deoparte. Altfel, suntem distruşi... Noi trebuie să ne ferim ca de foc să irităm pe ruşi, întâi, fiindcă suntem prea aproape de ei, şi, al doilea, fiindcă ruşii sunt ca elefanţii: nu uită niciodată. Oricum, trebuie precizat, prin declaraţii oficiale şi prin presă, că n-avem nimic cu poporul rusesc, că ceea ce avem este cu regimul bolşevic, care ne ameninţă liniştea şi siguranţa internă".

Cu un alt prilej, după dezastrul graniţelor răsăritene în iunie 1940, mareşalul C. Prezan, unul dintre autorii victoriilor răsunătoare din 1917-1919, şi-a exprimat dezacordul faţă de propunerea ca România să fi intrat în război pentru a respinge notele ultimative ale lui Molotov privind Basarabia şi Bucovina de Nord, motivând că „ar fi fost o mare greşeală (...) Am fi fost zdrobiţi şi ameninţaţi să pierdem, poate, şi mai mult. Cred că ruşii atâta aşteptau: să fie provocaţi ca să ne ocupe". Însă şansa i-a surâs, cu adevărat, lui I. Joldea Rădulescu în 1927, când, la Bucureşti, l-a primit premierul în funcţie al României, nimeni altul decât I. I. C. Brătianu. Era cu puţin timp înainte de sfârşitul neaşteptat al marelui bărbat de stat, unul dintre fondatorii şi călăuzitorii marcanţi ai României Mari, în cel dintâi deceniu al ei de existenţă. Dacă insist asupra gândurilor mărturisite de I. I. C. Brătianu ziaristului interesat de idei şi convingeri remarcabile, o fac întrucât sunt convins că România, aflată şi astăzi pe o nouă turnantă a istoriei sale, este în situaţia când nu poate şi nici nu trebuie să-şi îngăduie experimente diplomatice ori să ignore pildele şi îndemnurile antemergătorilor noştri iluştri, fie ei fondatori de ţară, fie creatori şi propovăduitori ai curentului permanent al opiniei publice naţionale. Cu precizarea că, în funcţie de momentul, de conţinutul şi de adresa dezvăluirilor, acestea se constituie într-un veritabil extras de testament politico-diplomatic al ilustrului Ionel I. C. Brătianu (1864-1927), voi reţine pentru cititor câteva din pasajele cele mai semnificative pe tema enunţată din interviul acordat, în 1927, de premierul României, ziaristului... de ocazie, care, totuşi, a fost I. Joldea Rădulescu. Menţionez, o dată în plus, că textul este inedit, iar întrebările din paranteze aparţin reporterului de la 1927: „I. I. C. Brătianu – Ştiu că şi alţii fac sforării ca ruşii să ne recunoască graniţa dinspre Răsărit; le-am făcut şi eu. Nu zic că e rău, dar nu e nici bine, fiindcă, această recunoaştere obţinută, ne vom culca pe roze şi vom uita de eterna primejdie rusească..."

La întrebarea ce era de făcut?, Brătianu a observat: „Nimic altceva decât să ne menţinem mereu pe linia politică a alianţei cu Anglia şi Franţa; orice deviere, cât de mică, de la această alianţă, ne va fi fatală; cum ne-ar simţi că ne îndepărtăm de protectorii noştri pentru a-i înlocui cu alţii, sau că rămânem singuri, ruşii ne-ar ataca...". În asemenea situaţie, a intervenit Joldea Rădulescu, se impunea să le răspundem ruşilor?, drept care Ionel Brătianu a replicat ferm: „ (...) Nu; dacă voi fi eu la guvern, nu vom răspunde; dacă vor fi alţii şi aceştia vor comite greşeala să răspundă, îţi spun de pe acum ce se întâmplă: vom fi zdrobiţi şi însăşi fiinţa statului va fi în primejdie de moarte. Ruşii ne vor copleşi cu numărul şi ne vor invada întregul teritoriu. Suprema înţelepciune recomandă să nu ne batem niciodată, în nici o împrejurare şi oricum s-ar prezenta coaliţia. Fiindcă o dată terminat războiul, prietenii de arme se vor întoarce acasă, iar noi vom rămâne iarăşi singuri, faţă-n faţă cu haotica, năucitoarea ameninţare. Jurnalistul nu s-a dat bătut, oferind exemplul războiului Crimeei, temă care nu-i era necunoscută premierului de la Bucureşti. (...) Crimeea - a dezvoltat Brătianu - a fost un succes pentru aliaţi, fiindcă ruşii erau conduşi atunci de un ţar care nu-nvăţase nimic din strategia lui Alexandru I. Dacă ruşii se retrag în interiorul ţării, sunt imbatabili. Armata rusă nu poate fi înfrântă decât de acela care va şti sau va reuşi s-o atragă în afară de frontierele Rusiei!"[4] Între cei chestionaţi de I. Joldea Rădulescu, nu putea să lipsească Constantin Stere însuşi, în 1930-1931. Potrivit „Marelui Basarabean", care a avut un rol proeminent în politica României în 1914-1918, el fusese convins că, la sfârşitul primului război mondial, Rusia ar fi fost zdrobită, fiind eliminată de pe scena europeană pe cel puţin... o sută de ani! Nu fusese aşa, întrucât, de fapt, Rusia ieşise regenerată din conflagraţie, probabil pentru că imperialismul ţarilor a fost preluat şi amplificat de Kremlinul Roşu[5]. Potrivit lui N. Iorga, la care propun să revenim, problema Rusiei bolşevice trebuia tratată în context. El s-a declarat în acord cu Berdiaev, opinând că bolşevismul reprezenta „un fenomen sufletesc specific rus, care nu poate – şi, adăugăm noi, în 1990-1991, istoria a confirmat-o, nici nu a fost finalmente! – distrus cu tunul"[6]. Totodată, cine putea mai bine – ne întrebăm – să circumscrie în context problema Basarabiei? Să-l urmărim, aşadar, pe N. Iorga: „(...) Basarabia ne-a picat în gură ca o pară mălăiaţă, care însă ne-a rămas în gât. N-o s-o putem înghiţi decât dacă cineva ne va da o puternică lovitură de pumn în ceafă (...) N-o putem asimila decât dacă o zguduire socială internă ne determină, vrând-nevrând, să acceptăm un regim politic care convine structurii şi vecinătăţii sale cu Rusia (...) Dar nici dacă ne vom transforma radical nu vom fi siguri de Basarabia, atâta vreme cât nu vom şti să punem între Rusia şi noi barajul unei alianţe care să-i ţie pe ruşi în frâu. Basarabia ne va da într-o zi de furcă.

Până atunci ea ne va obliga la cheltuieli militare enorme, care însă, în clipa conflictului, nu ne vor folosi la nimic"[7]. Prognoza istoricului s-a dovedit corectă: în iunie 1940 sfârşitul Basarabiei române a inaugurat procesul dezintegrării României Mari! Tot în anul 1936, o dată cu N. Iorga, I. Joldea Rădulescu s-a întâlnit cu Poklewski-Koziel, fostul ministru al lui Nicolae al II-lea la Bucureşti, unde a rămas după revoluţia bolşevică.

Fostul diplomat ţarist constata că, la momentul respectiv, România nu mai putea conta în Europa, dintre cei mari, decât pe Marea Britanie şi Franţa, neexcluzând perspectiva ca, „în clipa când acestea vă vor lăsa din braţe, puteţi să vă faceţi testamentul"[8]. Nu aveau să mai conteze, atunci, nici Germania şi nici Mica Înţelegere... De ce Germania – nu, s-a arătat intrigat Joldea Rădulescu. Considerentele expuse de Poklewski-Koziel s-au dovedit calificate: „... Germania? Germania singură ar putea să înfrunte Rusia, dar n-o va bate niciodată. Aceasta nu s-ar putea întâmpla decât dacă: sau Germania va fi ajutată de Anglia şi Franţa, ceea ce e exclus; sau Rusia nu va fi ajutată de Anglia şi Franţa, ceea ce e puţin probabil. Fiindcă, atunci când se va dezlănţui războiul, el va deveni iarăşi un conflict european, dacă nu chiar mondial. Rivalităţile dintre marile puteri vor salva Rusia"[9]. În context, recomandările diplomatului s-au dovedit ferme şi inspirate, confirmate integrale de evoluţiile europene dintre 1937 şi 1947: „Să nu ieşiţi de sub tutela Angliei şi Franţei; să nu provocaţi; în cazul când sunteţi atacaţi, să vă retrageţi frumuşel în cort şi să aşteptaţi; dacă Anglia şi Franţa învîng, veţi fi salvaţi; dacă aceste două mari puteri vor fi înfrânte, să vă supuneţi soartei şi să aşteptaţi alte câteva decenii sau secole, până [ce] o împrejurare vă favorizează să vă recuperaţi ceea ce aţi pierdut. În general, sfatul meu, pe care l-am dat tuturor oamenilor politici români, este să evitaţi pe cât posibil de a participa la un conflict armat contra Rusiei, chiar alături de alţii. Lăsaţi pe cei mari să se bată între ei, nu vă amestecaţi, staţi departe, cât mai departe şi cât mai mult timp departe..."[10] Totodată, cel intervievat n-a ocolit, dimpotrivă, problema Basarabiei, prevestind că URSS va interveni, la o „conjunctură favorabilă", pentru a recupera teritoriul dintre Prut şi Nistru, chiar printr-un atac militar[11], iar România nu se va putea apăra. De ce? Întrucât cu Rusia – argumenta Poklewski-Koziel, ca şi cum ar fi expus oficial punctul de vedere al Kremlinului stalinist – „nu se poate bate cu oricine. Vrei să ştii părea mea sinceră? V-aţi mărit prea mult faţă de puterile dv. morale... Şi, ca să puteţi păstra această moştenire extrem de grea, ar trebui să aveţi altfel de oameni, şi nu-i aveţi (subl. ns. – Gh. B.)"[12]. De asemenea, I. Joldea Rădulescu a convorbit de-a lungul anilor cu ziaristul T. Pisani[13], cu Ion Inculeţ, în toamna anului 1940, după prăbuşirea României Mari[14], şi cu un fost diplomat, al cărui nume nu-l comunică şi nici nu cutezăm să-l bănuim, fără riscul de a ne înşela profund. Era tot în toamna anului 1940, iar Bucureştii, din naivitate, se îmbarcase pe aceeaşi navă cu Germania lui Adolf Hitler, care, aprecia interlocutorul necunoscut şi nebănuit, deja... pierduse războiul[15].

O situaţie în care era preferabil să fi fost extrem de prevăzători, să ne fi ţinut - aşa cum recomandase, dacă ne amintim, şi Poklewski-Koziel - mult departe. Iar faţă de Rusia, continua diplomatul în cauză, nimic nu se impunea decât „o prudenţă fără seamăn..., o atenţie încordată asupra tuturor mişcărilor sale, sforţări continue pentru a păstra cu ea raporturile cele mai bune cu putinţă şi, în sfârşit, grija de a rămâne cât mai departe de vreun conflict militar cu Rusia sau de a participa alături de alţii, oricine ar fi ei, la un asemenea conflict". Dat fiind că, ne asigură I. Joldea Rădulescu, ar fi conchis diplomatul: „Nu bolşevismul constituie primejdia morală care ne pândeşte, ci Rusia – Rusia pur şi simplu"[16].

***

O concluzie se impune. Aşa, de pildă, trebuie să avem în vedere cu prioritate momentul când I. Joldea Rădulescu şi-a redactat scrisoarea către Pamfil Şeicaru, din care, tot pe atunci, i-a trimis o copie şi inginerului N. Mareş, care, la "procesul" din mai 1946 al echipei lui Ion Antonescu, a înaintat-o autorităţilor. Fără nici o îndoială, cu scopul de a fi dovedit că el, ca fost demnitar ministerial al mareşalului, ar fi păstrat contacte cu cei care se pronunţaseră împotriva Războiului din Răsărit.

Textul lui Joldea Rădulescu, datând din 17 octombrie 1943, intervenea în clipa în care soarta Războiului din Răsărit fusese decisă, astfel că, netăgăduit, expeditorului îi era mai lesne să se pronunţe asupra deznodământului previzibil. Aceasta deşi Joldea Rădulescu îl asigura pe destinatar că "sfârşitul războiului este încă departe"[17]. Totuşi, aprecia tot Joldea Rădulescu, cel puţin pentru România finalul "se traduce prin dezastrul nostru sigur; iar din punct de vedere strict politic înseamnă nici mai mult nici mai puţin decât o sinucidere"[18]. De unde şi concluzia finală, neiertătoare, lesne de formulat în octombrie 1943, dar imposibil de admis în 1940-1941. "Nu trebuia - a conchis I. Joldea Rădulescu - să intrăm în război"[19]. Totul era, aparent, cât se poate de clar, deşi în judecarea esenţei faptelor survenite lipsea - în chip surprinzător ori, cine ştie, pentru că aşa impunea demonstraţia (?) - un factor determinant: dar dacă războiul era purtat pentru eliberarea unor teritorii româneşti?! Se impune, în altă ordine, ca declaraţiile liderilor politici, militari şi diplomatici în forma comunicată de I. Joldea Rădulescu să fie coroborate şi cu alte surse. În nici un caz, nu trebuie să rămânem la un singur izvor, scrisoarea examinată din octombrie 1943. Nu putem ignora riscul ca I. Joldea Rădulescu să fi impus spiritul timpului prezent (octombrie 1943) declaraţiilor generale sau speciale smulse liderilor chestionaţi în răstimpul 1927-1940. Caz în care se impune să încheiem noi cum că declaraţiile erau frumoase şi utile, dar ... nereale. Ceea ce schimbă multe, dacă nu cumva complet, datele problemei. Nu însă şi esenţialul, şi anume că în epoca modernă ne-a preocupat şi trebuie să ne preocupe orişicând vecinătatea Rusiei, rolul şi locul, destinul factorului rusesc în politica de ansamblu a României eterne. Pe de altă parte, problema nu s-a aflat, mai puţin, în atenţia lui Ion Antonescu şi a colaboratorilor săi. Din contra, a ocupat un rol predominant în strategia mareşalului, care a ales calea războiului alături de Axă contra URSS şi a restului Naţiunilor Unite. Din considerente, care, şi acelea, trebuie avute în vedere, cum a şi fost cazul[20]. Ajungem, în sfârşit, la concluzia finală: Numai aparent, potrivit relatării lui I. Joldea Rădulescu, mareşalul Antonescu pare să fi ignorat, în politica sa generală ce a condus la războiul României contra Rusiei Sovietice din 1941-1944, semnificaţia profundă, cu caracter de permanenţă, a factorului rus. Imposibil de admis, fie numai dacă avem în vedere educaţia şi experienţa mareşalului. Dar, sub acest raport, precizările ce s-ar impune sunt ample şi numeroase, ele neintrând în tema comunicării noastre. Oricum, nu putem ignora precizările pe care Antonescu le-a formulat, în decembrie 1942, la solicitarea jurnalistului italian Lamberto Sorrentini, în sensul că "... mă gândesc la ziua de mâine a României şi la eventualitatea că războiul va fi pierdut. Eu lupt cu Rusia, care este un inamic mortal al ţării mele.

Jafurile Germaniei le putem îndura, dar sub amenințarea Rusiei putem sucomba [...] Eu lupt întotdeauna cu Rusia, comunismul Uniunii Sovietice este un mijloc, nu sfârşitul imperialismului rus, care vrea Constantinopolul şi poate să ajungă acolo numai traversând sau înghițind România [...] Eu nu fac un joc de trişor, ca vecinii mei unguri, visând prăbuşirea germanilor şi sosirea englezilor eliberatori. Drumul spre Constantinopol nu trece prin Budapesta şi ei nu au motive să se teamă de Rusia. Noi avem. Noi ştim că duşmanul mortal al României este Rusia lui Petru cel Mare şi a Ecaterinei a II-a, cărora Stalin le-a rămas credincios şi [pe care], trebuie să recunoaştem, îi continuă genial. Este ursul rus dintotdeauna, care, înveşmântându-se astăzi în comunism, înaintează în numele unei ideal care corupe intelectualitatea şi, ascunzându-şi colții după o zdreanță roşie, atrage masele de muncitori şi țărani. Eu voi arunca în război, spre a-i zăgăzui pe ruşi, toate forțele pe care voi izbuti să le înarmez, convins că acesta este supremul bine pentru România: zăgăzuirea ruşilor..."[21]. Ulterior, în pragul sfârşitului de la 23 august 1944, mareşalul nu şi-a modificat viziunea, nici chiar în momentul alegerii între război sau pace (respectiv, armistițiu). Mă refer la faptul că, în ultima sa întrevedere cu Ion Mihalache, în seara de 22-23 august 1944, când liderul PNȚ i-a sugerat ca, a doua zi, să meargă la Palat, să discute cu regele Mihai I, admițând să semneze el armistițiul, Ion Antonescu a etalat unul dintre factorii esențiali care contraziceau toate calculele avansate de preopinentul său. Dar este preferabil să reținem din faimoasele Însemnări din celulă, aşternute de Antonescu în ceasurile imediat următoare arestării sale în după-amiaza de 23 august 1944, un pasaj exemplar în demonstrația noastră:"Vecinătatea Rusiei, reaua ei credință față de Finlanda, Țările Baltice şi Polonia, experiența tragică făcută de alții, care au căzut sub jugul Rusiei, crezându-i pe cuvânt, mă dispensează să mai insist"[22] - a punctat şeful statului român ca răspuns la sugestia lui I. Mihalache de-a se încrede, o dată mai mult, în asigurările şi propunerile de armistițiu URSS-România ale Moscovei, susținute, cum se ştie, de anglo-americani. Să ne fie îngăduit, în context, să apreciem că, în fundamentul ei, problema, atunci, ca şi în trecut ori ca acum, era în vizor. În fond, problema atitudinii României față de asigurările Marelui Aliat de la Răsărit s-a pus oricând în timpurile moderne. Încheierea nu poate fi decât una singură: Netăgăduit, ÎNCREDEREA constituie prioritatea absolută care a fost, este şi rămâne pe agenda raporturilor româno-ruse. Iar aceasta, fără îndoială, după tot ceea ce experiențele veacurilor precedente au clădit şi năruit cu sârg, precum doar în pagini de baladă!

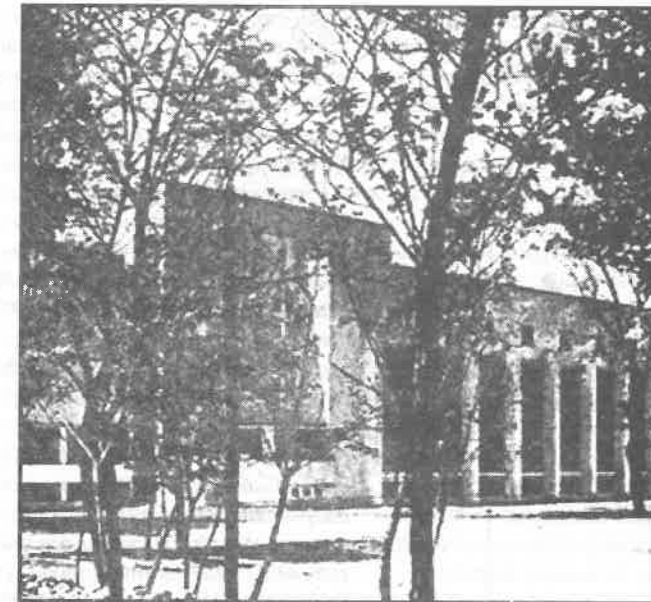
NOTE

1. Vezi Gh. Buzatu, Ştefan Lemny, I. Saizu, Ed., Eminescu – *Sens, timp şi devenire istorică*, I-II, Iaşi, Editura Universității, 1988-1989; Pamfil Şeicaru, Politica a istorică a României, Bucureşti, Editura Elion, 2002
2. Valorificat parțial de noi – cf. Gh. Buzatu, *Atenție la vecinătatea Rusiei!*, în „Tricolorul", Bucureşti, 21.8.2004
3. Arhiva CNSAS, Bucureşti, fond 40 010, dosar 13, filele 109-154 (Scrisoarea lui I. Joldea Rădulescu către Pamfil Şeicaru, din 23 octombrie 1943, trimisă în copie şi lui N. Mareş, fost ministru în guvernul antonescian)
4. Ibidem, f. 117
5. Ibidem, f. 116
6. Ibidem, f. 119
7. Ibidem
8. Ibidem, f. 121
9. Ibidem, f. 122
10. Ibidem
11. Ibidem
12. Ibidem
13. Ibidem, f. 124
14. Ibidem. Acesta, într-un moment în care Bucureştii se orientaseră deja spre Axa Berlin-Roma-Tokio, ar fi declarat: „Cu ruşii nu te poți bate... Ruşii vor da mult de lucru Europei; ceea ce au făcut acum cu noi e numai începutul. Vei vedea, vei vedea..."
15. Ibidem, f. 126
16. Ibidem, f. 127
17. Ibidem
18. Ibidem
19. Ibidem
20. Vezi, de exemplu, Petre Mihail Mihăilescu, *România în calea imperialismului rus. Rusia, România şi Marea Neagră, Bucureşti, 1944*; general Platon Chirnoagă, *Istoria politică şi militară a războiului României contra Rusiei Sovietice. 22 iunie 1941 - 23 august 1944*, ediția a IV-a, Iaşi, Editura Fides, 1998. Motivând angajarea României în Războiul din Răsărit pentru eliberarea Basarabiei, Bucovinei de Nord şi a Ținutului Herța, la 24 iunie 1941, fiind primit de V. M. Molotov în vizită de rămas bun, Grigore Gafencu, întrebat de liderul diplomației sovietice ce căuta România în tabăra Germaniei, a replicat cu demnitate: "În ce mă priveşte, nu pot avea față de evenimentele de azi, pe care istoria le va judeca, decât o atitudine de diplomat, adică de soldat al țării mele. Să-mi fie îngăduit în această calitate să-mi exprim părerea de rău că, prin politica lui urmată în timpul din urmă, guvernul sovietic nu a făcut nimic pentru a împiedica între țările noastre durerosul deznodământ de azi. Prin brutalul ultimatum din anul trecut, prin ocuparea Basarabiei, a Bucovinei şi chiar a unei părți din vechea Moldovă, despre care am avut prilejul să vorbesc d-lui Molotov în mai multe rânduri, prin încălcarea teritoriului nostru, prin actele de forță care au intervenit pe Dunăre, Uniunea Sovietică a distrus în România orice simțământ de siguranță şi de încredere şi a stârnit îndreptățita teamă că însăşi ființa statului român este în primejdie. Am căutat atunci un sprijin în altă parte[...] Lovitura cea dintâi, care a zdruncinat temelia unei asemenea Românii, chezăşie de siguranță şi de pace, acoperire firească şi atât de folositoare a unui hotar întins şi însemnat al Rusiei, a fost dată, din nenorocire de guvernul sovietic. Cele ce se întâmplă azi sunt urmările acestei nenorociri care a dus acum la un război între cele două popoare care niciodată în istoria nu au luptat unul împotriva altuia" (apud Grigore Gafencu, Misiune la Moscova. 1940-1941, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1995, p. 230-231).
21. Cf. Gh. Buzatu, coord., *Mareşalul Antonescu la judecata istoriei*, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2002, p. 378-379
22. Ibidem, p. 291

MEDALION: GENERALUL RADU R. ROSETTI (II)

Conf. univ. dr. Maria GEORGESCU

Din iulie 1919 a fost numit ataşat militar pe lângă Legația română din Londra, unde a activat până în octombrie 1920 într-o perioadă deosebit de activă în care se derulau tratativele legate de încheierea păcii. Ca ataşat militar a acționat pentru întărirea relațiilor pe plan militar între cele două state, vizând îndeosebi domeniul înzestrării cu armament şi echipament militar. Dar un aspect esențial al misiunii sale în capitala britanică l-a constituit susținerea intereselor româneşti legate de recunoaşterea noilor granițe, implicându-se direct în campania de contracarare a acțiunii de propagandă şi a celei diplomatice întreprinse şi la Londra de Guvernul ungar pentru revizuirea condițiilor de pace în problema frontierelor înaintea semnării Tratatului de pace de la Trianon (4 iunie 1920). Prin contacte directe cu oameni politici şi de cultură, fie cu ziarişti de la principalele ziare şi reviste, precum „Times", „The Manchester Guardian", „Balkan Review", „The New Europe", „The Daily Herald" ş.a., colonelul Rosetti a căutat cu fiecare prilej să arguamenteze motivul intrării României în război, aportul său miitar, economic şi politic la obținerea victoriei, legitimitatea unirii provinciilor româneşti Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş - acțiune împlinită în fapt prin Adunarea Națională de la Alba-Iulia din 1 Decembrie 1918. Având informație de la sursă directă, diplomatul Ciotori, care va continua la Londra (chiar la îndemnul lui Rosetti, cu acceptul guvernului de la Bucureşti) negocierile cu reprezentantul sovietic Krassin, Rosetti transmitea, la 5 martie 1920, lui David Mitrany, de la „The Manchester Guardian" că „Litvinov s-a arătat gata a recunoaşte reunirea Basarabiei, a înapoia tezaurul nostru de la Moscova şi în genere a face o pace în bune condițiuni", considerând plin de speranță că problema Basarabiei era „ca rezolvată"[1]).

Biblioteca Academiei Române, înființată la 6 august 1867

El şi-a exprimat adesea şi opțiunile personale în direcția continuării şi definitivării acestor negocieri printr-un tratat bilateral, a cărui realizare o vedea posibilă în acea conjunctură internațională dificilă pentru Rusia. „Mi se pare că Ciotori a avut dreptate", îi scria la 22 martie 1920 lui Vintilă Brătianu, spunând că „cei mari se înțeleg cu Sovietele din Rusia şi că trebuie să ne grăbim a face pace cu dânsele, cât au ele nevoie de asta, pentru că apoi, după ce vor face pace cu cei mari, nu se vor mai uita la noi"[2]. În aceeaşi idee milita, câteva luni mai târziu, şi pe lângă Al. Averescu, în calitatea acestuia de prim-ministru[3]. La 1 ianuarie 1924, Radu R. Rosetti a fost înaintat general de brigadă, continuând a servi, cu aceeaşi capacitate şi râvnă, până în ziua când i s-a primit demisia din armată (31 ianuarie 1924), acțiune regretată şi neînțeleasă de şefii săi direcți.

După cum mărturisea el însuşi, în anii postbelici se făcuse o greşeală înaintându-se masiv un număr mult prea mare de colonei la gradul de general, gestul său demonstrând că spiritul de dreptate şi consecvența în păreri reprezentau valori de la care nu a abdicat niciodată.

Radu R. Rosetti a fost nu numai un bun profesionist în meseria armelor, ci şi un intelectual de excepție, pentru care studiul istoriei şi artei militare a poporului român a fost o pasiune şi o misiune îndeplinite. Exeget serios şi prolific, lucrările sale în acest domeniu îl definesc, fără tăgadă, ca pe un deschizător de drumuri şi un specialist de prim rang, a cărui prezență s-a făcut simțită în cel mai înalt for ştiințific al țării, Academia Română, în care a fost primit şi unde a activat eficient şi cu dăruire, din 1927, ca membru corespondent, şi din 1934, ca membru titular. Ca orice intelectual de marcă, el s-a implicat şi în procesul propăşirii ştiinței şi culturii româneşti, punându-şi în valoare atât calitățile de talentat şi tenace cercetător, cât şi de bun organizator, fie la conducerea Muzeului Militar Național (1924-1931), al cărui întemeietor a fost, fie a Bibliotecii Academiei Române (1935-1945), fie în fruntea Ministerului Educației şi Culturii Naționale(27 ianuarie - 11 noiembrie 1941), într-un moment dificil, în care țara avea nevoie de reîntronarea cu tact a ordinii, mai ales în instituțiile de învățământ, după rebeliunea legionară.

Opera ştiințifică a generalului Rosetti include un număr impresionant de titluri şi o varietate a tematicii abordate ce trezeşte admirația oricărui coleg de breaslă. Bibliografia completă, cuprinzând producția sa ştiințifică până în 1938,întocmită chiar de autor[4], conține 35 de titluri de studii în limba română, 9 în franceză şi 5 în engleză, precum şi 26 de articole şi conferințe pe teme istorice. Apărute în țară sau în străinătate, lucrările generalului Radu R. Rosetti au contribuit la o mai bună şi mai corectă cunoaştere a poporului român şi a istoriei sale.

Prin metoda de cercetare folosită, prin noutatea temelor alese și prin modernitatea abordării lor, prin profunzimea analizei, generalul Rosetti a deschis un făgaș nou, mai ales în cercetarea istoriei artei militare românești. Rezultatele muncii sale au fost valorificate mai ales într-o serie de comunicări și studii publicate în „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice", iar o primă sinteză a realizat-o în 1935 într-un volum publicat în limba franceză, intitulat „Essais sur l'art militaire des Roumains".

Încununarea acestei munci științifice de-o viață o reprezintă lucrarea „Istoria artei militare a românilor până la mijlocul veacului al XVII-lea", publicată în 1947 (de curând reeditată). El este teoreticianul războiului popular de apărare al românilor, cel care a demonstrat pe o bogată bază documentară originalitatea și continuitatea artei militare românești, contribuțiile ei la îmbogățirea teoriei și practicii militare europene. Cunoscând, ca istoric, valoarea unor mărturii de epocă în reconstituirea trecutului, generalul Rosetti a lăsat posterității și o operă memorialistică incitantă. Volumele sale de Mărturisiri, primele două apărute în anii 1940-1941[5], cuprind elemente autobiografice și impresii asupra unei epoci ce a prefațat primul război mondial. În cel de-al treilea volum, publicat în 1997[6], a realizat radiografia unei societăți în vreme de război (1914-1919), cu fapte înălțătoare de dăruire și eroism, dar și de lașitate, până la trădare. Alături de aceste amintiri se înscriu și caietele de însemnări zilnice, aproape 60, din care s-au mai păstrat doar 18 la Arhivele Naționale. Câteva fragmente din perioada 1938-1943 au fost deja editate în 1993[7].

Ambasador în haină militară al cauzei naționale, oștean făcându-și datoria pe câmpul de luptă, scriitor și istoric militar, generalul Radu R. Rosetti a avut un destin tragic, asemănător cu al altor politicieni, militari și intelectuali români și datorat unor împrejurări politico-militare ce au marcat dramatic istoria poporului român. A murit în închisorile regimului comunist din perioada sovietizării României, la 2 iunie 1949, acuzat că ar fi colaborat la „crime de război", voit imaginare și nedovedite. Din păcate, nici onoarea militară, nici aura științifică, nimic din ce-a clădit, n-au contat în fața unei justiții dominate de interese politice străine ostile României.

NOTE

1. Biblioteca Academiei Române, Colecția de Manuscrise, Arhiva General Radu R. Rosetti; XVIII, varia 1, p. 33
2. Ibidem, f. 167
3. Ibidem, f. 217, 352
4. General Radu R. Rosetti; *Familia Rosetti*, vol. 1, *Coborâtori moldoveni ai lui Lascaris Rousaitos*, București, 1938, p. 257-259. Într-o enumerare sumară nu putem să nu amintim: *Partea luată de Regimentul 47/72 infanterie în războiul pentru întregirea neamului* (1923); *Studii asupra chipului cum se făptuia războiul de către Ștefan cel Mare* (1925); *Partea luată de armata română la războiul din 1877-1878* (1926); *Un episod din anii 1848-1849 în Transilvania. Apărarea Munților Apuseni în primăvara și vara anului 1849* (1927); *Câteva extrase din presa engleză 1877-1878* (1927); *Notele unui ofițer norvegian înaintea și în timpul războiului de neatârnare 1876-1878* (1928); *Relații anglo-române în perioada războiului din 1877-1878* (1928); *Rapoarte daneze asupra războiului din 1877-1878* (1928); *Știri mărunte și note relative la istoria armamentului la noi. Când s-a adoptat steagul tricolor la noi* (1930); *Despre unele preziceri recente ale locurilor bătăliilor de la Dojești, Vaslui și Scheia* (1933) și multe altele la fel de importante. Dintre lucrările elaborate ulterior publicării bibliografiei trebuie adăugate măcar: *Participarea populației civile la războiul din 1877-1878* (1941). *Garda națională. Scurt istoric. Rostul ei în războiul din 1877-1878* (1943); *Artileria în trecutul românesc* (1943); *Care au fost adevăratele efective ale unor armate în trecut* (1943); *Făuritori de seamă ai neatârnării României* (1946) ș.a.
5. General Radu R. Rosetti, *Mărturisiri*, vol. I, București, 1940; vol. II, București, 1941
6. Idem, *Mărturisiri* (1914-1919). Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Maria Georgescu, București, 1997
7. Radu R. Rosetti, *Pagini de jurnal*. Ediție îngrijită de Cristian Popișteanu, Marian Ștefan, Ioana Ursu, București, 1993

30 DECEMBRIE 1947. SFÂRȘITUL MONARHIEI ÎN ROMÂNIA

Prof. ROBERT ZIDARU

La 30 decembrie 1947 regele românilor Mihai I a semnat actul de abdicare prin care renunța pentru el și pentru urmașii săi la tronul României, monarhul român părăsind apoi, la scurt timp, țara. Dincolo de fapte, rămân însă întrebări al căror răspuns a fost mult denaturat de istoriografie în perioada comunistă, idei pe care unii le mai susțin și astăzi, intoxicați cu istorie mincinoasă până în 1989. Al doilea război mondial luase sfârșit în 1945, învingătorii (Marea Britanie, S.U.A. și U.R.S.S.) zdrobind Germania, începând apoi așa - numitul război rece, statele democratice contra statului totalitar (U.R.S.S.). Ar fi fost bine dacă era doar atât! Însă, sud - estul și centrul Europei erau ocupate de armatele sovietice, care erau stăpâne pe Europa din Bulgaria, România au Ungaria, până în Cehoslovacia, Polonia și o parte din Germania. Mai mult, nedorind un război efectiv cu U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie îi cedează acesteia, prin înțelegeri neoficiale, în spatele ușilor închise, influența politică în țările ocupate, pe care, din 1945, Imperiul sovietic le pregătea de anexare. Câtă ipocrizie: puterile occidentale afirmau public în anii 1945-1947 că și în statele ocupate de Armata Roșie democrația trebuie să funcționeze, că poporul respectiv își va alege singur viitorul, prin alegeri libere și corect desfășurate; promisiuni care întrețineau speranțele într-un viitor democratic al acestor state, dar care erau făcute după ce acestea fuseseră cedate lui Stalin. Așadar, contextul internațional, în anii 1945-1947, era aparent dominat în sud - estul Europei de trei mari actori politici, S.U.A., Marea Britanie și U.R.S.S. Practic, doar U.R.S.S. avea rol activ în acest sens, ea urmărind un singur lucru: păstrând aparențele democratice, trebuia să fie înlăturate toate elementele democratice din statul respectiv, de la partide politice, la monarhie sau presă liberă.

Pe plan intern, la sfârșitul războiului mondial (mai 1945), țara era pe deplin ocupată de trupele Armatei Roșii, care impusese ca factor politic de prim - plan Partidul Comunist Român, într-un stat în care majoritatea românilor erau adepții monarhiei parlamentare și ai regimului politic democratic. Partidul Național Țărănesc,Partidul Național Liberal și Partidul Social Democrat îl susțineau pe regele Mihai în încercarea de a salva democrația, chiar și-n condițiile prezenței trupelor sovietice și a P.C.R. Însă, viața politică internă era la cheremul P.C.R., care, din 1944 începuse să aplice tactica urmărită de sovietici: în mod treptat, preluarea totală a puterii în stat și înlăturarea adversarilor politici, păstrându-se, deocamdată, aparențele democratice.

Din 1944, după înlăturarea mareșalului Antonescu până în decembrie 1947, democrația românească a cunoscut transformări fundamentale.

După înlăturarea lui Antonescu (august 1944), regele Mihai I, Iuliu Maniu, Constantin Brătianu și Constantin - Titel Petrescu, liderii partidelor politice reprezentative din România, sperau să readucă statul pe calea democratică, astfel că a fot repusă în vigoare Constituția din 1923 și a fost format un guvern din reprezentanți ai tuturor partidelor politice, inclusiv ai P.C.R., partid luat în calcul datorită prezenței armatelor sovietice în țară.

Însă, P.C.R. trebuia să aplice planul urmărit de Stalin: preluarea puterii și înlăturarea democrației. Asistăm așadar la o luptă politică internă, între reprezentanții democrației (Regele, PNL, PNȚ și PSD) și cei ai dictaturii (PCR), luptă cu totul în favoarea comuniștilor, care își vor impune deciziile, inclusiv regelui Mihai I, cu ajutorul forței Armatei Roșii. Treptat, democrația românească devine roșie! Asistăm la o parodie politică în care aparent totul este legal, însă, practic, totul a fost realizat pe baza amenințărilor și a forței:

- "în 1945, a apărut primul guvern comunist, condus de doctorul Petru Groza. Nimic neobișnuit, regele a uzat de dreptul constituțional de a numi un nou prim - ministru; însă, acest fapt a fost posibil deoarece reprezentantul sovietic în România Andrei Vâșinscki, l-a amenințat pe rege, șantajându-l că altfel nu răspunde de ce s-ar putea întâmpla în România, pigmentând apoi audiența cu o ușă trântită în nasul suveranului român!
- "în noiembrie 1946, P.C.R. câștigă alegerile, obținând peste 70% din voturi și majoritatea absolută în Parlament; însă, alegerile au fost falsificate, adevăratul câștigător, P.N.Ț., fiind aruncat pe locul al II-lea. Că alegerile au fost trucate au argumentat chiar comuniștii, atunci când, după publicarea rezultatelor oficiale, au ars buletinele de vot: dacă acestea ar fi arătat că a câștigat, cu adevărat, PCR, atunci ele nu ar fi trebuit arse, ci date publicității!
- "1947, PNȚ, PNL și PSD, alături de presa democratică sunt lichidate de comuniști, liderii acestor partide fiind aruncați în închisoare; fapt firesc, au susținut reprezentanți PCR, deoarece au complotat împotriva siguranței statului român!

Deci, în 1947 democrația românească era deja confiscată și aproape în totalitate lichidată de PCR, care pregătea înlăturarea ultimei redute: monarhia.

Monarh peste o democrație fără mâini și picioare, Mihai I era în situația paradoxală de a putea, legal, ă ia decizii, însă era nevoit să accepte tot ce-i cereau comuniștii. Regele era nevoit să fie factor de decizie într-un singur sens: cel dorit de PCR, care amenința, șantaja și arunca în închisoare pe oponenții politici. Regele e prizonierul comuniștilor și deciziile sale sunt argumentate în acest sens: acceptă guvernul Petru Groza, deși PCR era o forță politică nesemnificativă în opțiunile electorale a românilor; acceptă deschiderea Parlamentului rezultat prin frauda electorală din 1946; acceptă aruncarea în închisoare a liderilor partidelor politice democratice, singurii săi aliați politici. În 1947, regele Mihai I era izolat în viața politică; mai mult, prezența sa era bizară într-un stat condus, controlat și terorizat de comuniști și armata sovietică. Acum, mai putea hotărî într-un singur sens: cu privire la propria persoană!

Audiența regală din 30 decembrie 1947 a încălcat toate uzanțele! Regele, aflat la Sinaia este somat de Petru Groza să vină la București, pentru a discuta "problemele urgente".

Altă dată, la regele Carol I veneau oamenii politici în audienţa, la Sinaia! Apoi, Palatul Regal, în timpul audienţei, a fost izolat de exterior, prin tăierea legăturilor telefonice şi prin înconjurarea acestuia cu armată din divizia Tudor Vladimirescu, alcătuită din soldaţi români convertiţi la religia comunistă. La audienţă au participat şeful guvernului, Petru Groza secondat de Gheorghe Gheorghiu Dej, regele Mihai fiind alături de mama sa, regina Elena, Petru Groza, înarmat cu un revolver pe care i-l arată regelui, îl somează pe acesta să abdice, semnând un document deja pregătit, altfel, spun reprezentanţii PCR, nu mai răspund de ce s-ar putea întâmpla cu suveranul român şi cu familia sa, orice fiind posibil. Intimidat şi şantajat, regele se retrage într-o cameră alăturată şi după o scurtă discuţie cu mama sa semnează actul abdicării. Era astfel înlăturat ultimul obstacol democratic în România, PCR fiind acum liber să se războiască - pe timp de pace! - cu poporul român, la fel de înfricoşat şi terorizat ca suveranul Mihai I.

După abdicarea regelui, Parlamentul comunist a proclamat înlăturarea monarhiei şi apariţia Republicii Populare Române. Nici abdicarea regelui, nici proclamarea republicii nu au avut valabilitate juridică. Abdicarea regelui a fost ilegală deoarece actul a fost semnat de monarhul român sub ameninţare, şantajul comuniştilor fiind cauza care l-a determinat pe Mihai I să semneze acel document. Totodată, schimbarea formei de guvernământ de la monarhie la republică a fost votată de un Parlament nelegitim, rezultat al fraudei electorale şi nu al votului românilor, mai mult, românii au acceptat abdicarea regelui şi proclamarea republicii de teamă, ei fiind terorizaţi şi prizonieri în propriul stat.

Să nu uităm: acceptarea monarhiei străine în România a fost realizată în 1866 prin organizarea unui plebiscit, Carol I fiind acceptat prin vot liber exprimat ca suveran al românilor. Deci înlăturarea monarhiei nu putea fi realizată în 1947 decât prin referendum, evident neorganizat de autorităţile comuniste. Înlăturarea democraţiei şi a monarhiei au dus România într-o capcană a istoriei, comunismul. Dureros este tocmai acest fapt: într-o capcană intri uşor, dar ieşi foarte greu!

INFLUENŢE POLITICE ASUPRA ISTORIOGRAFIEI ROMÂNE (1965-1977)

Asist. univ. drd. Aurelian Chistol

După instaurarea comunismului în România, evoluţia firească a întregii culturi româneşti a fost curmată brusc de intervenţia factorului politic. De această tragedie nu a scăpat nici istoriografia, dominată în primii ani de socialism de către dictatorul istoricilor, Mihail Roller, autorul primului manual unic de Istorie a României, apărut în 1947, manual care, deşi cuprindea aproape 700 de pagini, evita să facă referiri legate de formarea României Mari la 1918[1].

Anul 1948 va deveni sumbru pentru cultura românească. Acum, sunt reorganizate Academia Română şi întreaga reţea a institutelor sale de cercetare[2]. Deşi ideologii oficiali al P.M.R. nu s-au ocupat de problemele istoriei în particular, ei vor respinge vechea istoriografie şi vor creiona unele direcţii înnoitoare în ştiinţele umaniste. Semnificativ în acest sens este discursul lui Leonte Răutu, şef al Secţiei de Agitaţie şi Propagandă a C.C. al P.M.R., intitulat „Împotriva cosmopolitismului şi obiectivismului în ştiinţele sociale", perceput ca o veritabilă încununare a obscurantismului stalinist. El a atacat vehement fosta Academie Română, a acuzat fostul Institut de Istorie Universală că neglija istoria României, declanşând o violentă ofensivă împotriva a tot ceea ce era valoros în cultura noastră naţională[3]. O altă mare lovitură pe care o primeşte istoriografia română în acest an este epurarea marilor istorici aflaţi la catedră, dintre care cei mai semnificativi sunt: Al. Lapedatu şi Ioan Lupaş în Cluj, Gh. Brătianu, P.P. Panaitescu, N. Bănescu şi C.C. Giurescu în Bucureşti. Cei mai puţin norocoşi vor înfunda chiar închisorile: C.C. Giurescu, din 1947 până în 1951, apoi s-a aflat sub arest la domiciliu între 1952 şi 1956, revenind totuşi la catedră, după ce a fost reabilitat, în 1963. Din păcate, alţii, precum Al. Lapedatu şi Gh. Brătianu, au murit în închisoare[4].

De altfel, în întreaga perioadă de până în anii '60, partidul a evitat să facă din istorie un factor de stimulare a patriotismului, ba, mai mult, a creat o serie de false mituri istorice (prietenia româno-rusă, importanţa elementului slav în etnogeneza românească etc.), motiv pentru care lucrările elaborate în această perioadă au chiar o tentă antinaţională. După eliminarea grupărilor rivale din conducerea P.M.R.: Pauker-Luca-Georgescu (1952) şi Chişinevski-Constantinescu (1957), Gh. Gheorghiu-Dej va încerca realizarea unei noi orientări politice a României, de uşoară distanţare faţă de Moscova. De aceea, după 1960, în istoriografia românească apar o serie de reinterpretări ale istoriei, ce fac posibilă revenirea unor istorici precum C.C. Giurescu sau N. Bănescu, ce-şi publică unele dintre rezultatele cercetărilor şi colaborează cu unii istorici mai tineri[5]. Această destindere are loc pe fondul agravării raporturilor cu Moscova, dar şi cu Budapesta,ca urmare a intervenţiei guvernului ungar în favoarea minorităţii maghiare din ţara noastră. Acest interes al Ungariei a fost perceput la Bucureşti ca o urmare a iritării stârnite la Moscova de noua politică românească.

De aceea, în replică, au fost publicate (cu acordul P.M.R., unele studii istorice ale lui Karl Marx) intitulate „Însemnări despre români" (apărute în decembrie 1964), studii ce atestau drepturile României asupra Basarabiei, anulându-se astfel, neoficial, interdicţia de a se vorbi pe faţă despre ocuparea Basarabiei de către sovietici şi despre originea română a locuitorilor săi[6].

Acest început de destindere se va accentua în primii ani de conducere ai lui N. Ceauşescu, când sunt publicate o serie de lucrări mai valoroase, pe fondul lipsei de interes a noii conduceri a partidului pentru problemele istoriei. Acest dezinteres este vădit în primul rând de lipsa oricărei referiri la istorie, istorici sau istoriografie în principalele documente de partid, subiectul nefiind nici măcar pomenit în rapoartele sau directivele prezentate la congresele al IX-lea (1965) şi al X-lea (1969)[7].

Totuşi, în 1965, în cadrul Congresului, Ceauşescu cere să se elaboreze o istorie a partidului, lucru nerealizat până azi. În anul următor, la 7 mai 1966, cu prilejul împlinirii a 45 de ani de la înfiinţarea P.C.R., el ţine un discurs kilometric, prilej cu care alcătuieşte o primă schiţă a istoriei ţării[8]. Cu aceeaşi ocazie, are o ieşire deosebit de curajoasă în problema Basarabiei, în condiţiile în care sovieticii demascaseră activitatea antinaţională a P.C.R. din perioada interbelică. Folosindu-se de acest prilej, el atacă politica antiromânească a Cominternului: „Indicaţiile date partidului de a lupta pentru ruperea de România a unor teritorii locuite, în covârşitoarea lor majoritate, de români, nu ţineau seama de condiţiile concrete ale României: stat unitar. Ele erau profund greşite, îndemnau, de fapt, la dezmembrarea statului naţional şi la destrămarea poporului român. Învăţătura marxist-leninistă proclamă dreptul popoarelor la autodeterminare nu în scopul destrămării statelor naţionale constituite, ci, dimpotrivă, în vederea eliberării popoarelor asuprite şi constituirii lor în state naţionale suverane, în conformitate cu voinţa şi hotărârea maselor largi populare"[9]. După acest discurs, Brejnev a venit personal la Bucureşti, determinându-l pe Ceauşescu să renunţe la o atitudine rigidă în problema Basarabiei. Îngrijorarea provocată sovieticilor de atitudinea României se constată în februarie 1967, atunci când, la Plenara C.C. al P.C. din R.S.S. Moldovenească, primul-secretar Ivan Bodiul a apreciat justeţea încorporării Basarabiei la U.R.S.S., atacându-i pe „falsificatorii burghezi ai istoriei pentru încercările de a contesta faptul că Basarabia a fost amputată din trupul U.R.S.S.", şi le-a cerut tuturor istoricilor sovietici din R.S.S. Moldovenească „să găsească modalitatea de a-i combate şi a-i demasca pe falsificatorii străini ai adevărului despre Basarabia şi de a apăra interesele poporului moldovenesc, precum şi prietenia de nezdruncinat care a existat, de secole, între poporul nostru şi popoarele sovietice"[10]. Ceauşescu a înţeles totuşi că istoria şi ştiinţele socio-umane pot deveni un excelent mijloc de propagandă comunistă. De aceea, el a acordat încă de la început o deosebită atenţie Şcolii Superioare de Partid „Ştefan Gheorghiu", transformată într-un univers închis, în care partidul îşi recruta cadrele, într-un colegiu iezuit în care studenţii erau selectaţi „după faimoasele criterii de dosar, erau încurajaţi să se manifeste cât mai activ ca suporteri ai liniei oficiale"[11]. Această şcoală a reprezentat o veritabilă carceră spirituală, în cadrul său desfăşurându-se, după cum bine observa Vladimir Tismăneanu: „interminabile monologuri ale pseudo-profesorilor, ipocrizia şi delaţiunea încurajate pe toate căile, absenţa de principii devenită normă de comportament, arivismul cras aliat cu dogmatismul obtuz..."[12]. Bazându-se pe propagandă, dar şi pe condamnarea publică a invaziei sovietice din Cehoslovacia, Ceauşescu şi-a sporit prestigiul, fapt ce l-a marcat definitiv şi i-a trezit pofta pentru excesele cultului personalităţii[13]. Acest cult va fi pe deplin consacrat, mai ales după 1971, când, la întoarcerea sa dintr-o călătorie în Coreea de Nord şi China, dictatorul român expune, la 6 iulie 1971, un program în 17 puncte, inspirat din sloganurile revoluţiei culturale chineze. El îşi manifestă dorinţa de a întări conducerea şi controlul Partidului în privinţa orientării activităţii politico-educative, în vederea unei largi promovări în rândul maselor a ideologiei Partidului nostru, a politicii sale marxist-leniniste, a creşterii spiritului combativ împotriva influenţelor exercitate de ideologia burgheză şi mentalităţile retrograde, străine principiilor eticii comuniste şi spiritului de partid[14]. Aceste teze din iulie, împreună cu discursul rostit la plenara C.C. al P.C.R. din 3 – 5 noiembrie 1971, au pus capăt perioadei de relativă liberalizare ce urmase Congresului al IX-lea al P.C.R., semnificând şi începutul perioadei neostaliniste în politica internă, ce a avut un efect devastator asupra întregii culturi române, readusă la nivelul anilor '50[15]. În 1972, cu prilejul unui nou discurs, Ceauşescu îi atacă violent pe cei care îşi mai făceau iluzia că-şi pot alege la întâmplare subiectele de cercetare, indicând clar temele pe care partidul le doreşte tratate: luptele sociale şi naţionale ale poporului, realizarea unităţii, cucerirea independenţei, formarea naţiunii, subiecte ce aveau menirea de a prelungi în trecut preocupările prezente ale partidului, limitând cercetarea la un număr fix de subiecte impuse, în special de istorie politică[16].

Un moment ce va favoriza politizarea întregii culturi româneşti, este proclamarea lui N. Ceauşescu, la 28 martie 1974, în funcţia de preşedinte al R.S.R., instaurând astfel oficial regimul socialismului dinastic. De acum înainte, se va pune un accent fără precedent pe cultul personalităţii şi pe distribuirea funcţiilor importante în familia dictatorului[17]. Ştiinţa istorică va deveni în mod oficial subordonată ideologiei marxist-leniniste. În cadrul Congresului al XI-lea (25 – 28 noiembrie 1974), Ceauşescu cerea activiştilor P.C.R. „să lichidăm cu desăvârşire mentalitatea anarhică, mic-burgheză, că problemele istoriei, ale diferitelor ştiinţe sociale sunt doar probleme de specialitate. Acestea sunt probleme ale teoriei şi ideologiei comuniste"[18]. Din nefericire, această indicaţie, ca şi implicarea tot mai intensă a şefului statului în problemele istoriei, vor avea consecinţe dezastruoase pentru istoriografia românească. Devenise tot mai evidentă mania pentru diverse aniversări, mai mult sau mai puţin autentice, care îi dau lui Ceauşescu posibilitatea să facă referiri la istorie. Vorbeşte cu prilejul comemorării revoluţiilor de la 1821 şi 1848, la aniversările unor oraşe, transmite mesaje de-a lungul întregii ţări. Astfel, e felicitată fabrica de încălţăminte de la Oradea la împlinirea a 50 de ani de existenţă, dar şi oraşe precum Zalăul la împlinirea în 1973 a vârstei de 500 de ani, Bârladul la 800 de ani în 1974 şi în acelaşi an Orşova la a 1800-a aniversare[19]. Tot în 1974, cu prilejul vizitei la Cluj, s-au comemorat 1850 de ani de la prima atestare documentară a sa ca municipiu, prilej cu care oraşul capătă numele de Cluj-Napoca. În schimb, la Hunedoara, „cetatea siderurgiei", pretextul aniversar e găsit în tradiţia muncitorească, motiv pentru care s-au sărbătorit 220 de ani de atestare documentară a extragerii şi prelucrării pe baze moderne a fierului în această regiune şi 90 de ani de la punerea în funcţiune a primului furnal[20]. Subordonarea istoriei ideologiei comuniste, are efecte nocive şi asupra conţinutului calitativ al operelor istorice ce apar în această perioadă. Astfel, se manifestă o manie a periodizărilor, ce determină dezbateri fără sfârşit asupra unor subiecte neînsemnate, dar tratate foarte serios şi chiar ştiinţific. O problemă cu care s-au confruntat ani de-a rândul istoricii comunişti, a fost aceea a sfârşitului Evului Mediu şi a începutului epocii moderne. Pentru rezolvarea dilemei, a fost necesar programul P.C.R. din 1975, care preciza că epoca modernă în România a fost inaugurată de revoluţia lui Tudor Vladimirescu din 1821[21].

După 1974, pretenţiile lui Ceauşescu cresc, astfel încât vizitează doar oraşe a căror vechime depăşeşte 1500 de ani. El îşi face un titlu de glorie în a vizita centre atât de vechi, chiar dacă pentru a descoperi „actele lor de naştere", istoricii folosesc mai mult fantezia decât ştiinţa. În 1975 e sărbătorită împlinirea a 1750 de ani „de la prima menţiune documentară a străvechii aşezări geto-dacice Pelendava şi a 500 de ani de la prima atestare documentare a Craiovei"[22]. În schimb, Alba-Iulia beneficiază de o vechime record de 2000 de ani, pentru că în 1976 să fie fixată întemeierea Buzăului în anul 376. Astfel, sunt sfidate secolele, bunul-simţ, iar istoria e chemată să argumenteze fanteziile liderilor comunişti ai României[23]. Acest moment al aniversării oraşului Buzău (24 septembrie 1976) este de un ridicol aparte, fiind simultan amuzant şi îngrijorător. Cu acest prilej, dictatorul lasă să se înţeleagă motivul goanei sale după aniversări de oraşe: „existenţa timp de un mileniu şi şase secole a oraşului dumneavoastră, ca şi a altor localităţi şi vestigii istorice pe teritoriul României de azi, atestă cu putere civilizaţia înaintată a dacilor, apoi a daco-romanilor, faptul că înaintaşii noştri s-au preocupat întotdeauna să-şi asigure o dezvoltare cât mai înaintată, pentru a ţine pasul cu progresul înregistrat în lume, pentru a ocupa un loc cât mai demn în rândul naţiunilor şi popoarelor"[24]. Acest discurs evidenţiază complexele lui Ceauşescu, reprezentant al unei ţări mici şi înapoiată din punct de vedere tehnologic, complexe pe care crede că le va depăşi apelând la protocronism.

După 1974, Partidul şi secretarul său general se vor implica în mod direct în problemele istoriei românilor. Ei nu se vor mai mulţumi cu indicaţii parţiale, cu îndemnuri marxiste teoretice sau cu mustrări ideologice, ci au trecut chiar la alcătuirea unui tablou complet al istoriei naţionale, începând din preistorie şi mergând până în epoca contemporană[25]. Spre exemplificare, legat de preistorie, deoarece în 1980 urma să aibă loc la Bucureşti, Congresul Internaţional de ştiinţe istorice, Plenara C.C. al P.C.R. din 26-27 octombrie 1977, adoptă o hotărâre, publicată în 16 noiembrie, conform căreia Burebista a unit triburile geto-dace în jurul anului 70, astfel încât, în anul desfăşurării congresului de istorie să se aniverseze 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat şi independent[26].

Întorcându-ne cu un an în urmă, remarcăm tonul dur folosit de către Ceauşescu în cuvântarea rostită în luna martie, cu prilejul aniversării a 30 de ani de la înfiinţarea Academiei de Partid Ştefan Gheorghiu". Cu acest prilej, el critică vechile concepţii, interpretările false date istoriei româneşti în ţară şi peste hotare, ordonând istoricilor să dovedească „o concepţie cu adevărat revoluţionară"[27]. Aceleaşi idei au apărut şi în cuvântarea ţinută la consfătuirea cadrelor din domeniul ştiinţelor sociale, din octombrie acelaşi an, când sunt incriminate predarea „formală, superficială", spiritul vechi de predare, „factologia", „insuficienta combativitate politică", dar, mai ales, lipsa „spiritului revoluţionar"[28]. Toate cuvântările lui Ceauşescu din această perioadă ne dezvăluie concepţia sa faţă de istorie, concepţie pe care trebuiau să şi-o însuşească şi istoricii. Astfel, pentru el trecutul e un tot unitar, glorios, neîntrerupt, determinând şi gloria prezentului. De aceea, el îi îndeamnă pe istorici, pe oamenii de artă şi cultură să scrie „marea epopee naţională", să facă apologia neamului românesc, care a răzbătut prin vicisitudinile istoriei, reuşind să făurească glorioasa epocă începută în 1965[29]. Datorită agravării stării sale de sănătate mintală, dictatorul începe să creadă că România e un mare stat, foarte important şi foarte respectat de către celelalte naţiuni ale lumii. Pentru a-şi menţine această poziţie, era necesară descoperirea unui şir interminabil de priorităţi româneşti, pe care nici măcar naţionaliştii perioadei interbelice nu îndrăzneau să le proclame, decât în mod izolat şi fragmentar. Acum aflăm că, statul român devine prin Burebista unul dintre cele mai vechi şi mai puternice state europene, că ideea naţională se afirmă prin Mihai Viteazul, devansând cu două secole apariţia sa în Europa Occidentală, că răscoala lui Horea, Cloşca şi Crişan precede cu 5 ani Marea Revoluţie Franceză, care, de fapt, e precedată cu 352 de ani de răscoala de la Bobâlna, transformată peste noapte în mare revoluţie, în timp ce Neagoe Basarab, prin învăţăturile sale constituie un model pentru mai puţin înzestratul N. Machiavelli[30]. Fiind convins că e un celebru lider mondial şi conducător al unuia dintre marile popoare ale lumii, Ceauşescu decide să se implice şi în problemele istoriei universale. De aceea, cere istoricilor noştri să alcătuiască rapid o istorie universală, care să aibă în prim plan mişcările de eliberare naţională, tratarea în acest mod a istoriei devenind „o cerinţă ideologică primordială"[31]. Pentru a demonstra încă o dată că este un mare lider mondial, Ceauşescu impune Comitetului Politic Executiv, în 1976, să decidă deschiderea unei expoziţii cu obiectele de semnificaţie istorică şi cu distincţiile primite de el şi de soţia sa nu numai de la muncitori, ci şi de la personalităţile de peste hotare[32]. În acelaşi an, Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice, creată în urma unei adunări generale desfăşurate la Bucureşti în 19 – 20 februarie 1970, adunare ce l-a ales pe şeful statului preşedinte de onoare al Academiei[33], a pus în circulaţie o broşură pentru uzul institutelor sale de cercetare, intitulată bombastic şi în acelaşi timp kilometric: „Lucrări fundamentale şi probleme prioritare rezultate din Expunerea tovarăşului N. Ceauşescu, secretar general al partidului, la Congresul educaţiei politice şi al culturii socialiste nou introduse în Programul de cercetare şi de acţiuni principale în domeniul ştiinţelor sociale şi politice pe perioada 1976-1980", cuprinzând 29 de teme pe care istoricii urmau să le rescrie[34].

În urma acestor indicaţii primite, s-a decis ca Institutul de Istorie al P.C.R. să publice la sfârşitul anului în revista „Anale de Istorie", noul curs de istorie ce urma să fie predat în universităţile româneşti, intitulat: „Curs universitar. Probleme fundamentale ale istoriei patriei, ale partidului comunist român". Din analiza acestui curs, observăm că începe cu tracii, continuă cu dacii, realizatori ai unor performanţe aproape unice în întreaga istorie a antichităţii. Urmează cucerirea romană, după care cele 2 civilizaţii se întrepătrund, chiar dacă rolul principal continuă să fie jucat de către daci. Autorii, nu ezită să folosească termenul de „popor român" încă din epoca traco-romană, dând de înţeles că nici slavii şi nici alte popoare migratoare n-au fost capabili să altereze fondul biologic al românilor. Aflăm apoi despre neta superioritate a civilizaţiei româneşti în faţa civilizaţiilor populaţiilor migratoare, dar şi faptul că românii au o civilizaţie unitară şi în plină evoluţie.

În ciuda acestei evoluţii, statele feudale româneşti apar abia în sec. XIV, lucru greu de explicat, în condiţiile în care după retragerea aureliană, românii au mers din înflorire în înflorire, având o cultură veche, o civilizaţie superioară, un stat organizat după o concepţie proprie, dar de inspiraţie bizantină. De aceea, imaginea statelor româneşti medievale e aceea a unor state centralizate, suverane, cu o economie dezvoltată în condiţiile în care Braşovul beneficia în sec. XV de 40 de bresle (ce-i drept săseşti). În relaţiile cu hrăpăreţii vecini, românii obţin strălucite victorii, iar raporturile cu Imperiul Otoman sunt de egalitate juridică. Un loc important în curs e destinat domniei lui Mihai Viteazul, accentul punându-se pe unirea din 1600, aşteptată cu sufletul la gură de câteva secole de către toţi românii. După eşecul său, datorat străinilor, se face o rapidă trecere în revistă a sec. XVII – XVIII. Mai importante sunt momentele: 1821, 1848, 1859, 1877. Toate realizările acestor momente se datorează participării la ele a tuturor claselor sociale. Aceste idei ale cursului au fost cuprinse şi într-o broşură de 65 de pagini intitulată „Tezele tratatului de istoria României"[35]. Dintre ideile acestui curs, se pare că cea mai dragă îi era lui Ceauşescu aceea a dacismului, apărând chiar ideea înfiinţării unei catedre de limba dacă la Universitatea Bucureşti; de asemenea, de o mare atenţie urma să beneficieze filozofia geto-dacă, iar dacă ţine cont de faptul că în privinţa busturilor aflate în faţa Muzeului Militar Naţional, raportul este de 3:1 în favoarea dacilor, putea ajunge la concluzia că, de fapt, dacii i-au învins pe romani. Această identificare a românilor cu dacii, urma să facă din Ceauşescu un descendent direct al lui Burebista, întemeietor al unui stat, cu nimic mai prejos decât celelalte state ale lumii antice[36]. Ca un apogeu al dacismului, este hotărârea luată de Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din 16 februarie 1976, conform căreia se înfiinţa competiţia sportivă „Daciada", ce avea imn, emblemă, jurământ şi steag asemenea Jocurilor Olimpice[37]. Imixtiunea factorului politic în problemele istoriei noastre în această epocă n-a rămas fără urmări. Epoca protocronismului ne-a oferit iluzia, că suntem un mare popor cu o mare istorie, în loc să ni se spună că, de fapt istoria noastră se încadrează în limitele normalităţii „cu valorile ei limitate, dar incontestabile, devenite însă insuficiente prin jocul complexelor, frustrărilor şi manipulărilor"[38].

În privinţa perioadei 1965 – 1977, majoritatea românilor considerau tolerabilă conducerea lui Ceauşescu. Acesta e unul din motivele pentru care opoziţia intelectualilor la cultul personalităţii a fost simbolică. Ceauşescu urmărea să distrugă activitatea intelectuală ce sfida incultura sa. Din păcate, tocmai intelectualii au contribuit la legitimarea sa ca „om de geniu", sprijinindu-l în publicarea a diverse tratate din diferite domenii. Pe soţia sa au sprijinit-o să se proclame „om de ştiinţă şi savant de renume mondial" şi au uitat să reacţioneze la prăbuşirea Academiei Române, la desfiinţarea Institutului de Matematică în 1975, sau la lichidarea Comisiei Monumentelor Istorice în 1977[39]. Toate influenţele politice manifestate asupra istoriografiei româneşti dintre 1965 – 1977, se vor accentua tot mai mult până la momentul prăbuşirii comunismului din 1989. Din păcate, ele au indus o stare de anormalitate istoriografiei române alterându-i nu doar conţinutul, cât şi forma prin utilizarea unui limbaj marxist, simplu şi ordonat, care a dus la apariţia unor lucrări istorice aride, ce au îndepărtat tânăra generaţie de istoria românilor, îndepărtare ce n-a fost anulată nici până în ziua de azi.

NOTE

1. Scurtu, Ioan; Buzatu, Gheorghe, *Istoria românilor în secolul XX*, Bucureşti, Ed. Paideia, 1999, pag. 558
2. Nedelea, Marin, *Istoria României în date, 1940 – 1995*, Ed. Niculescu, 1997, pag. 82
3. Tismăneanu, Vladimir, *Arheologia terorii*, Bucureşti, Ed. Allfa, 1996, pag. 208
4. Kellogg, Frederick, *O istorie a istoriografiei române*, Iaşi, Institutul European, 1996, pag. 83
5. Ibidem, pag. 84
6. Deletant, Dennis, *Ceauşescu şi securitatea. Constrângere şi disidenţă în România anilor 1965 – 1989*, Bucureşti, Ed. Humanitas, 1995, pag. 123
7. Georgescu, Vlad, *Politică şi istorie*, Bucureşti, Ed. Humanitas, 1991, pag. 58
8. Ibidem, pag. 59
9. Ceauşescu, Nicolae, *România pe drumul desăvârşirii construcţiei socialiste*, vol. 1, Bucureşti, Ed. Politică, 1968, pag. 360
10. Briaskin, Serghei; Sitnik, Mihail, *Triumful adevărului istoric*, Chişinău, Ed.Cartea Moldovenească, 1970, pag. 4
11. Tismăneanu, Vladimir, op. cit., pag. 134
12. Ibidem, pag. 135
13. Bărbulescu, Mihai (coord.), *Istoria României*, Bucureşti, Ed. Enciclopedică, 1998, pag. 537
14. Soulet, Jean-Francois, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Iaşi, Ed. Polirom, 1998, pag. 159
15. Nedelea, Marin, op. cit., pag. 204
16. Georgescu, Vlad, op. cit., pag. 70
17. Boia, Lucian (coord.), *Miturile comunismului românesc*, Bucureşti, Ed. Universităţii, 1995, pag. 157
18. Ibidem
19. Georgescu, Vlad, op. cit., pag. 67
20. Boia, Lucian (coord.), *Miturile comunismului românesc*, vol. II, Bucureşti, Ed. Universităţii, 1997, pag. 110
21. Boia, Lucian, *Mitologia ştiinţifică a comunismului*, Bucureşti, Ed. Humanitas, 1994, pag. 86
22. Nedelea, Marin, op. cit., pag. 247
23. Georgescu, Vlad, op. cit., pag. 67
24. Apud Georgescu, Vlad, op. cit., pag. 74
25. Ibidem, pag. 75
26. xxx, *Istoria militară a poporului român*, vol. I, Bucureşti, Ed. Militară, 1984, pag. 92
27. Georgescu, Vlad, op. cit., pag. 71
28. Ibidem
29. Ibidem, pag. 72
30. Boia, Lucian (coord.), *Miturile ...*, vol. II, pag. 21
31. Georgescu, Vlad, op. cit., pag. 81
32. Ibidem, pag. 89
33. Nedelea, Marin, op. cit., pag. 188
34. Georgescu, Vlad, op. cit., pag. 89
35. Ibidem, pag. 111-116
36. Boia, Lucian, *Istorie şi mit în conştiinţa românească*, Bucureşti, Ed. Humanitas, 1997, pag. 110 – 114
37. Georgescu, Vlad, op. cit., pag. 124 – 125
38. Boia, Lucian (coord.), *Miturile ...*, vol. II, pag. 30
39. Fischer-Galaţi, Stephen, *România în secolul al XX-lea*, Iaşi, Institutul European, 1998, pag. 223

ÎNCHISOAREA DE LA PITEŞTI – „INSULA ORORII ABSOLUTE" A GULAGULUI ROMÂNESC

Prof. Marius PĂDURARU
Prof. Nicolae VOICU

Acordul de procentaj Churchill – Stalin, stabilit la Moscova în 9 octombrie 1944, avea să conducă la instaurarea comunismului în România pentru mai bine de patruzeci de ani, cu toate flagelurile sale. A fost posibilă astfel, şi extrem de necesară în viziunea promotorilor luminii de la răsărit, extinderea la vest de Prut a Arhipelagului Gulag, denumire cu notorietate universală după apariţia cărţii cu acelaşi nume aparţinând lui Aleksandr Soljeniţîn. La noi, aşa cum sublinia Virgil Ierunca, acesta s-ar putea numi Arhipelag M.A.I. Avatarurile sale aveau să fie cunoscute între 1945 şi 1989 de circa 1.131.000 deţinuţi politici, din care peste 500.000 au căzut victime închisorilor şi lagărelor de muncă.

Aristide Ionescu, unul dintre supravieţuitorii Fenomenului Piteşti

Una dintre cele mai cumplite închisori, mai ales în perioada de consolidare a regimului comunist a fost cea de la Piteşti. Aici, între 6 decembrie 1949 şi august 1952, s-a desfăşurat aşa numita reeducare, având ca scop distrugerea psihică a individului, în speţă, a viitoarei elite a societăţii româneşti, studenţimea. Fenomenul Piteşti, aşa cum este cunoscut în istoriografia de specialitate aflată într-un continuu progres, cum de altfel era şi firesc, a fost ulterior extins şi la alte închisori politice din România. Având ca punct de plecare ideile ce rezidă din Poemul pedagogic al lui Makarenko, cărora iniţiatorii experimentului le-au găsit aplicabilitate prin provocarea unei torturi neîntrerupte, acestea s-au materializat (într-o primă fază) prin punerea torţionarului în aceeaşi celulă cu cel torturat, spre a nu i se îngădui victimei nici o pauză.

Infractorul-torţionar era conştient că singura lui şansă este aceea de a contribui, sub aripa proteguitoare a partidului, la „salvarea" celor care ca şi el, s-au abătut de la drumul cel bun. Iniţiatorii reeducării, au fost generalul Aleksandr Nicolski, comandantul suprem al Securităţii în vremea celui de al patrulea guvern Groza (1948-1952), dar şi ulterior, sub tutela miniştrilor Teohari Georgescu şi Avram Bunaciu. Cu acordul tacit al acestuia, recunoscut în epocă drept cel mai mare torţionar, depăşit poate doar de Ţurcanu, precum şi al adjuncţilor săi, coloneii Dulgheru şi Sepeanu la Bucureşti, la Piteşti dându-şi concursul directorul penitenciarului,căpitanul Dumitrescu şi locotenentul politic Marina, dispăruţi ambii, poate fiindcă ştiau prea multe la terminarea experimentului, când sunt transferaţi la Mărgineni şi Văcăreşti, respectiv Braşov. Scopul reeducării de la Piteşti a fost distrugerea forţelor vii ale unor eventuale mişcări politice anticomuniste, dar mai ales anihilarea metodică, şi fără posibilitate de recuperare a forţei de opoziţie a întregului tineret deţinut. Alegerea Piteştilor ca loc de iniţiere a acestui experiment a fost determinată de situarea clădirii închisorii în afara oraşului şi departe de orice locuinţă, ceea ce oferea un mediu prielnic pentru schingiuiri, nici un strigăt neputând fi auzit de cineva.

Grupurile întemniţate la Piteşti erau variate atât ca orientare politică, cât şi ca pregătire ideologică. Cei mai mulţi dintre studenţi erau legionari şi ţărănişti, urmaţi de liberali şi monarhişti. Încadrarea acestora se făcea din punct de vedere administrativ după cea făcută la pronunţarea sentinţei. Se creaseră astfel patru categorii. Din cea dintâi făceau parte studenţii reţinuţi fără sentinţă judecătorească, pe simplă bază de caracterizare politică.

Din lipsă de dovezi împotriva lor nu s-a putut pronunţa o hotărâre judecătorească, dar, cu toate acestea, au fost obligaţi să facă până la şase-şapte ani de închisoare! iar aceştia refuzaseră, mai mult, declanşaseră încăierarea. Fără îndoială că totul fusese stabilit dinainte.

Enumerăm în continuare câteva dintre aceste atrocităţi şi umilinţe la care avea să fie supusă speranţa intelectualităţii române la mijlocul secolului trecut, când valorile umane erau cu totul altele decât cele medievale: arderea corpului cu ţigara, ceea ce a condus, de pildă, la necrozarea feselor şi practic la separarea acestora de corp, obligaţia de a mânca gamele cu fecale, care, după ce erau vomate, erau siliţi să le ingurgiteze din nou, „botezarea" în fiecare dimineaţă în hârdăul cu urină şi fecale, în timp ce cei din jur psalmodiau formula botezului, obligaţia de a mânca „porceşte", din poziţia în genunchi cu mâinile la spate, gamelele se spălau cu limba, pentru că apa din celulă era folosită numai de cei care fuseseră reeducaţi, bătaia cruntă până ce deţinutul urina sânge etc. Fără îndoială că aceste metode i-au determinat pe mulţi să se sinucidă.

După mai bine de o jumătate de secol, supravieţuitori ai Experimentului Piteşti. În fundal, Camera 4-Spital.

Măsurile de siguranţă luate de gardieni au făcut ca acest lucru să fie practic imposibil, la Piteşti fiind semnalată o singură sinucidere, prin aruncarea unui student, Şerban Gheorghe, de la Murfatlar, în golul din spirala scării, în timp ce era escortat la baie. La două săptămâni după acest eveniment, când a venit din nou rândul la baie, între etaje fusese întinsă o plasă.

Studenţii reeducaţi aveau să fie trimişi la Canal, Gherla, Ocnele-Mari şi Târgu-Ocna pentru a experimenta şi aici procedeul, inclusiv asupra oamenilor în vârstă. Dumitru Bacu, autorul primei lucrări dedicate reeducării de la Piteşti, aflat în mai 1953 la Gherla, redă avertismentul primit din partea unui student la filozofie, extrem de grăitor credem noi, pentru modul în care se acţionase asupra dezumanizării acestei categorii sociale de primrang a societăţii româneşti, transformată, prin umilinţă şi bătaie – deşi ambele substantive sunt prea serbede pentru a putea reda, nici măcar imagina la prima vedere, odioasele crime săvârşite în acest scop –, într-un docil, servil şi foarte eficient instrument al puterii. O parte a acestor tineri, foarte puţini însă, a mai putut găsi uneori, riscând enorm, o teribilă tărie de caracter să-şi poată avertiza un tovarăş de suferinţă: „Să vă feriţi de mine! Eu sunt student. Şi asta trebuie să vă spună mult. Să vă feriţi nu numai de mine, ci de toţi studenţii. Mai ales de cei care vă sunt prieteni. Pot să vă facă mult rău, mai ales pentru că nu puteţi distinge sub masca pe care fiecare o poartă şi care la unii a devenit chip ce abis ne desparte de ceea ce am fost nu demult sau ceea ce am vrut să fim".

Moartea torţionarului-şef şi a unora dintre complicii săi a survenit în 1953, după moartea lui Stalin, fiind executaţi în ascuns. Înainte de a fi ucis, Ţurcanu a scris o amplă declaraţie (de circa două mii de pagini), o confesiune a monstruozităţilor comise, care însă a „dispărut" în arhivele Securităţii. Nicolski, adevăratul iniţiator al crimelor de la Piteşti, a murit la adânci bătrâneţi, după Revoluţia română din decembrie 1989, fără a i se mai cere vreo socoteală pentru meritele sale incontestabile la instalarea regimului stalinist în România.

Evenimentele petrecute în închisoarea de la Piteşti la mijlocul veacului trecut i-au conferit în cadrul Arhipelagului Gulagului românesc un rol aparte, de departe cel mai nefast, acela de „insulă a ororii absolute, cum alta n-a mai fost în întreaga geografie penitenciară comunistă", aşa cum just aprecia, încă din 1981, Virgil Ierunca, într-o primă lucrare apărută la Madrid, dedicată subiectului.

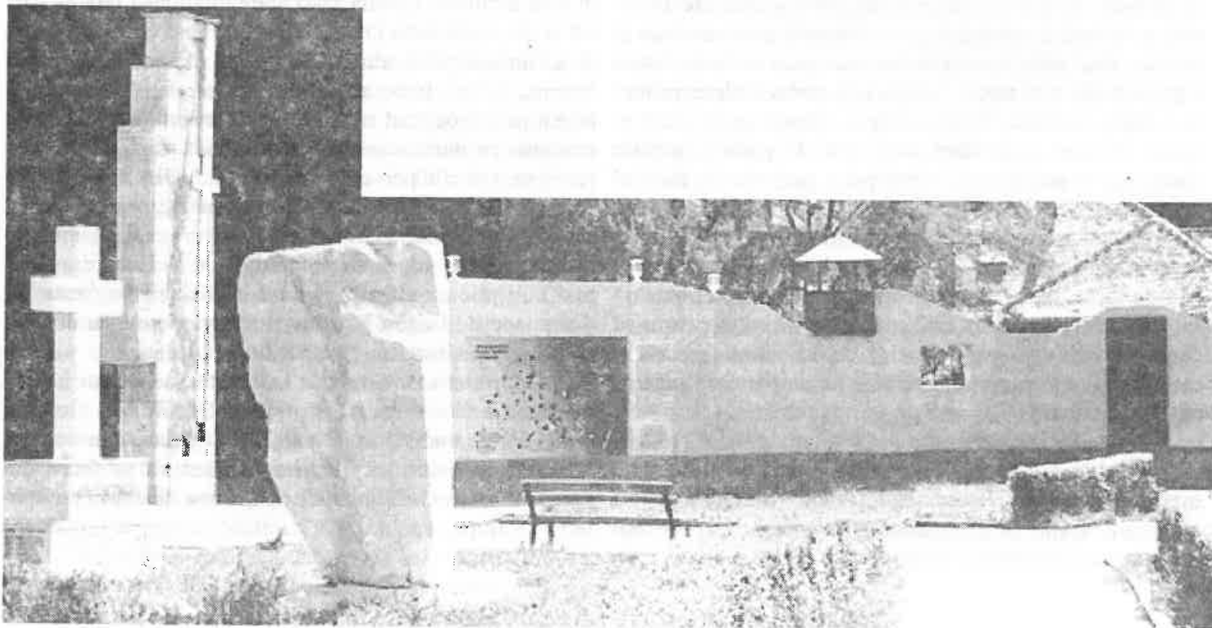
Începuse reeducarea de la Piteşti. În aplicarea acesteia se disting patru etape: demascarea externă, fază în care deţinutul trebuia să-şi arate loialitatea faţă de partid şi de organizaţia O.D.C.C., denunţând tot ceea ce ştia şi ascunsese până atunci Securităţii. Urma demascarea internă, în care trebuiau indicate toate relaţiile care-l ajutaseră pe condamnat să reziste în interiorul închisorii. Se continua cu demascarea morală publică, în care trebuiau renegate valorile perene ale osânditului: familia, Dumnezeu – dacă era credincios - iubita sau soţia, prietenii, pe el însuşi. Numai atunci reeducatul era pregătit să intre în ultima fază, conducerea procesului de reeducare a celui mai bun prieten al său. În urma reeducării vegheate îndeaproape de Eugen Ţurcanu, toate victimele au devenit călăi-schingiuitori, mulţi depăşindu-şi profesorii.

Grupurile întemniţate la Piteşti erau variate atât ca orientare politică, cât şi ca pregătire ideologică. Cei mai mulţi dintre studenţi erau legionari şi ţărănişti, urmaţi de liberali şi monarhişti. Încadrarea acestora se făcea din punct de vedere administrativ după cea făcută la pronunţarea sentinţei.

Se creaseră astfel patru categorii. Din cea dintâi făceau parte studenţii reţinuţi fără sentinţă judecătorească, pe simplă bază de caracterizare politică. Din lipsă de dovezi împotriva lor nu s-a putut pronunţa o hotărâre judecătorească, dar, cu toate acestea, au fost obligaţi să facă până la şase-şapte ani de închisoare! A doua categorie îi includea pe cei întemniţaţi în urma unor delicte minore: nedenunţare, favorizare, adăpostire, aderare fără activitate sau simplă suspiciune motivată de o afirmaţie. Majoritatea fără a avea orientare politică, fiind însă victimele propriilor revolte, fie ale circumstanţelor, fie ale „fabricilor de organizaţii subversive" create special pentru a de lucru anchetatorilor, dar mai ales pentru a menţine „ascuţită" vigilenţa cadrelor. Erau pedepsiţi cu închisoare corecţională de circa trei – cinci ani. Cea de a treia categorie cuprindea studenţii vinovaţi de „uneltire împotriva ordinii sociale" cu pedepse între opt şi cincisprezece ani de temniţă grea. Din aceasta făceau parte aproape toţi cei închişi. Ultima categorie era cea mai defavorizată. Dacă cei din primele trei categorii puteau trimite, o dată pe lună, câteva rânduri cenzurate celor de acasă şi, la acelaşi interval de timp, beneficiau de un pachet ce varia între trei şi cinci kilograme, componenţii celei de a patra erau lipsiţi de aceste privilegii. Aceştia primeau între zece şi cincisprezece ani de muncă silnică şi erau şefii de grupuri şi personalităţi din lumea studenţească, a căror opinie cântărea greu între colegii de breaslă.

Factorii primordiali, necesari menţinerii vieţii, cum ar fi alimentaţia, igiena, medicamentele, erau total deficitari, ultimele fiind total inexistente. Deşi administraţia penitenciarului prevedea o alimentaţie zilnică de 1800 de calorii, în realitate, hrana acordată nu depăşea 700-800 de calorii. Printre instrumentele (călăii sau torţionarii) prin care s-a trecut la aplicarea experimentului Piteşti s-a remarcat Eugen Ţurcanu, originar din regiunea Rădăuţi, student la Facultatea de Drept. Deşi făcuse parte din Frăţiile de Cruce, trecuse repede la comunişti unde i se întrezărea o excelentă carieră diplomatică (urma să fie numit ambasador la Berna). Printre colaboratorii săi s-au aflat Popa Alexandru, zis Popa Ţanu, Livinski, Mărtinuş, Nuţi Pătrăşcanu, aceştia fiind legionari, la care s-au adăugat naţional-ţărănistul Titus Leonida, socialistul Cori Gherman, precum şi evreii sionişti Fuchs şi Steiner. Aceştia din urmă, precum şi Bogdănescu (torţionarul de la Canal), Enăchescu care şi-a torturat propriul unchi până ce acesta a scuipat sânge, Dan Diaca, recunoscut pentru celebra lovitură la ficat ce-i purta numele.

Experimentul Piteşti a debutat în camera patru-spital, numită aşa pentru că era destinată iniţial bolnavilor, aflată în partea de nord a corpului închisorii, la parter. Aici sunt mutaţi într-o seară, pe la jumătatea lunii noiembrie a anului 1949, cincisprezece deţinuţi dintre cei mai refractari, conduşi de monarhistul Sandu Angelescu. Aceştia întâlnesc alţi cincisprezece colegi de suferinţă, aflaţi mai dinainte în această încăpere, de fapt grupul condus de Ţurcanu, cărora li se destăinuiesc ca unor prieteni. În condiţiile date, totul decurge normal, până la 6 decembrie 1949, când se declanşează prologul experienţei de la Piteşti. Pe motiv că Angelescu purta un pulover verde – în opinia unui gardian –, simbol legionar, este nevoit să se dezbrace. În celulă fiind foarte frig, Angelescu îl înjură pe gardian, cu care, spre stupoarea sa şi a grupului pe care-l conducea, se aliază Ţurcanu. Între cei treizeci de deţinuţi se încinge o bătaie generală. Întrucât izbânda era de partea grupului lui Angelescu, de partea torţionarilor au intervenit gardienii, pe motiv că Ţurcanu propusese adversarilor să intre în organizaţia fondată de el şi de tovarăşi săi – O.D.C.C. (Organizaţia Deţinuţilor cu Convingeri Comuniste), Metoda optimă de atingere a scopului scontat a fost tortura sistematică, în realizarea căreia torţionarul-şef era expert. Închisoarea de la Piteşti poate candida cu brio la un loc fruntaş în Guiness Book din acest punct de vedere. Pe lângă ceea ce s-a petrecut aici, fecioara de fier, pisica cu nouă cozi, arderea pe rug, tragerea în ţeapă ori tragerea pe roată, cunoscute metode de tortură, care însă aduceau în câteva ore moartea victimei, şi cărora, de altfel, le putem găsi „scuza" de a se fi produs într-un ev mediu numit, pe bună dreptate, din acest punct de vedere „întunecat", atrocităţile de la Piteşti n-au fost egalate decât, poate, de metodele GESTAPO-ului şi ale NKVD-ului.

„DIVERSIUNEA" DE LA CABANA PADINA—UN EPISOD SEMNIFICATIV DIN REZISTENŢA ANTICOMUNISTĂ

prof. Grigore CONSTANTINESCU

Referindu-se la Rezistenţa armată anticomunistă, remarcabilul istoric englez Dennis Deletant considera, pe baza unei analize absolut obiective, că a constituit, în esenţă, „un fenomen spontan, având un ţel comun, acela de a nu se supune consecinţelor comunizării României. Formaţiunile de partizani nu reprezentau o ameninţare majoră pentru puterea comunistă,deşi, atâta vreme cât rămâneau în libertate, subminau pretenţia regimului de a deţine controlul deplin al ţării... Formaţiunea care a supravieţuit cel mai mult a fost cea a «Haiducilor Muscelului», menţionată şi sub numele de „Partizanii libertăţii".

Rezistenţa armată anticomunistă de pe versanţii sudici ai Munţilor Făgăraş se situează, prin intensitatea operaţiunilor organizate, prin durata considerabilă a activităţii grupului de partizani [1948-1958] şi prin aria geografică în care au acţionat membrii săi, printre manifestările antitotalitariste de amploare din România.

Reluând acuzaţiile sentinţei profund incriminatoare nr. 107/1959, se constată că acţiunea diversionistă a grupului „Partizanii libertăţii" de la Cabana Padina din Munţii Bucegi a fost de o amploare fără precedent, implicând participarea unui colectiv numeric apreciabil, de peste o sută de cursanţi care se specializau într-o şcoală organizată de către Consiliul Central al Sindicatelor – „organul de conducere superior, unic, al sindicatelor din R.P.R., între două congrese", şcoală ce avea ca obiectiv special „pregătirea unor conducători de colective turistice", bineînţeles, selecţionaţi pe criterii partinice de total ataşament pentru partidul comunist.

Ecoul diversiunii partizanilor va fi, din această cauză, fulminant în epoca dominată de sistemul totalitar. Potrivit Sentinţei criminale nr. 107 din 19 mai 1959 a Tribunalului Militar al Regiunii a II-a Militare: „La începutul lunii august 1952, membrii bandei Arnăuţoiu Toma, fiind informaţi de unele elemente de sprijin că sectorul în care acţionau e, era cercetat de organele de securitate, au luat hotărârea ca să-şi schimbe locul de activitate şi de a săvârşi mai multe acte teroriste în munţii Bucegi, cu scopul de a deruta urmărirea lor de către organele de stat şi de a crea o atmosferă de temere şi în rândurile cetăţenilor din acel sector. Punând în aplicare acest nou plan, inculpatul Arnăuţoiu Toma împreună cu ceilalţi membri ai bandei au săvârşit unele atacuri la stânele şi lucrările silvice situate pe râul Dîmboviţa, după care deplasându-se în munţii Bucegi, în noaptea de 17-18 august 1952 au atacat cabana turistică din muntele Padina.

Înconjurând cabana şi fixând posturi de pază înarmată, teroriştii au pătruns în cabană şi după ce au identificat personalul administrativ, sub ameninţarea armelor au controlat registrele de evidenţa turiştilor veniţi la odihnă, informându-se despre fiecare pentru a descoperi organele de securitate şi membrii de partid. Ei au controlat fiecare cameră în parte şi au terorizat peste 100 de turişti parte din aceştia fiind jefuiţi de ei, după care au jefuit din magaziile cabanei însemnate cantităţi de alimente, îmbrăcăminte, încălţăminte şi bani. [Dosar 1220/59].

"Atacul" de la Cabana Padina din Munţii Bucegi nu a fost, aşadar, un „atac" condiţionat exclusiv de asigurarea aprovizionării cu alimente pentru iarnă, ci şi o demonstraţie de forţă, într-un context politic în care speranţele în răsturnarea unui regim impus prin măsuri represive se diminuaseră considerabil.

Atacul diversionist de la Cabana Padina – situată la altitudinea de 1525 m, în Munţii Bucegi – a implicat o mobilizare exemplară a partizanilor în vederea respectării integrale a misiunilor fiecăruia. Planul de atacare a cabanei prevedea – în relatarea lui Toma Arnăuţoiu – încercuirea obiectivului de către Petre Arnăuţoiu, Constantin Jubleanu şi Maria Plop, în timp ce el şi Ion V. Marinescu urmau să acţioneze în interior.

În seara zilei de 16 august 1952, partizanii trec din Muntele Padina în Muntele Lăpticiu, vizavi de Cabana Padina, pe care o supraveghează în tot cursul zilei următoare, pentru a observa dacă armata este prezentă în zonă... Asigurându-se de o „linişte" cel puţin temporară, locotenentul Toma Arnăuţoiu şi studentul în medicină Ion V. Marinescu merg, în jurul orei 22, la bufetul cabanei.

Cabanierul Ion T. Vila, originar din Pietroşiţa, era la recepţie, împreună cu soţia sa, Aurelia, şi cinci chelneriţe... Cabanierul a fost întrebat de partizani dacă, în cabană, are „ceva armată"... Ion T. Vila îi confirmă că sunt patru ofiţeri de la M.F.A., care se culcaseră deja... În acel moment, în cabană erau cazate, conform declaraţiei lui, circa 150 de persoane... Partizanii cer registrul de intrări-ieşiri şi cartoteca cu legitimaţii. Cabanierul se opune însă, solicitându-le să se legitimeze... Deconspirându-şi identitatea de grup, cei doi partizani ameninţă cu aruncarea cabanei în aer, în eventualitatea că nu dă curs cererilor lor. Cabanierul, de frică, cedează... Partizanii fac un control sever în actele solicitate. Îşi notează selectiv „unele persoane şi, în special, numele evreilor" (sperau, poate, să-l găsească acolo pe Nicolski, şeful Securităţii, sau pe un altul de teapa lui !). Apoi, îi cer cabanierului cheile de la magazie, unde merg însoţiţi de dr. Ovidiu Popescu şi de Mircea Gheorghiu, responsabilul colectivului sportiv cazat la cabană. Din magazie, sustrag 250 kg făină, 20 kg zahăr, 15 kg şuncă, paste făinoase, 10 pâini; schimbă 5 pături, iar, de la turişti iau „10 perechi de bocanci, ciorapi, câteva treninguri şi altele" [Dosar 1238, vol. 43].

Pe inginerul evreu Razenzan Freud îl deposedează de „ceas, o raniţă încărcată cu 5-6 cămăşi, o pereche de pantaloni, 650 lei, alimente, vermut, conserve, şerbet", iar de la şefii colectivelor sportive iau 4 binocluri.

Ofiţerii sunt legitimaţi... Din trusa de medicamente, le selecţionează pe cele necesare lor. Ion V. Marinescu recunoaşte, în Ovidiu Popescu, un fost coleg de la Liceul Militar din Timişoara. Partizanii intenţionează să distrugă portretul lui Stalin şi „poartă cu cabanierul discuţii duşmănoase la adresa regimului democrat-popular din R.P.R."...

Versiunea conducătorului partizanilor este mult prea sintetică, în raport cu declarația extrem de nuanțată a fostului administrator al cabanei Padina, Ion T. Vila, interogat, la 14 martie 1959, de către Securitatea din Sinaia... Acesta declară că, în cursul zilei de 17 august 1952, Biroul de Turism Sinaia l-a anunțat că urmează să cazeze un colectiv de turiști, mai precis, o școală pentru conducători de colective turistice, care veneau din Munții Piatra Craiului, pe traseul Bran-Padina... La ora 21-21,30, turiștii sosesc și li se repartizează camere de dormit în vila Padina II. „Servesc masa”, dansează puțin și pleacă la culcare... Ion T. Vila se retrage în camera lui din spatele bucătăriei, pentru a face monetarul... Brusc, după câteva minute, ușa se deschide și intră „foarte disperată” soția, care îl anunță că doi indivizi înarmați au pătruns în cabană și-l cheamă urgent la ei... Cabanierul își strânge banii, îi pune într-o cutie și pleacă spre sala de mese, unde se întâlnește cu cei doi necunoscuți...

Cel mai în vârstă dintre ei – potrivit descrierii cabanierului –, „de circa 30-35 de ani, de statură înaltă, suplu la corp, păr brunet, un nas ascuțit, fața ovală, era îmbrăcat cu un pantalon negru de stofă, un maieu și o haină neagră cu guler de blană; privirea lui era foarte aspră și tăioasă... De gât, avea un binoclu, iar în mâini, un pistol automat cu aruncătoare de flăcări...” Celălalt, mai tânăr, „de aproximativ 30 de ani, avea o statură potrivită, părul blond, slăbuț, îmbrăcat în niște haine de pădurar, iar în picioare avea bocanci obișnuiți; în mână, ținea un pistol automat în poziție de tragere” [Dosar 1238, vol. 47].

Cel mai în vârstă îl întreabă dacă este „responsabilul cabanei, adică tovarășul Vila”. La răspunsul său afirmativ, acesta i-a întins mâna, „în semn de bun-venit!”

Nedeconspirându-se, partizanii îl chestionează dacă „organele de Miliție vin regulat, dacă își fac datoria, dacă el se achită conștiincios de sarcini”... Ion T. Vila intuiește că ar fi „organe de Securitate”... Ei acceptă supoziția cabanierului, motivând că au de efectuat un control.

Se arată preocupați dacă s-au asigurat condiții de cazare „corespunzătoare” turiștilor sosiți în acea seară și dacă a făcut operația de înregistrare a lor... „L-au întrebat – derutându-l complet pe cabanier – „dacă pe la cabană, sau prin împrejurimi, au venit «partizani”... Ion T. Vila confirmă că nu au venit, dar că, în zonă, cu zece zile în urmă, un zidar din Pietroșița, Isaia Mărculescu, a întâlnit, pe Vârful Didinului, doi-trei suspecți, îmbrăcați în haine de pădurar care studiau o hartă, vorbind „o limbă străină sau nu prea bine pe românește”... S-au interesat, apoi, de ceea ce îi durea cel mai mult: cum stă cu aprovizionarea cu alimente... Cabanierul pare să îi dezamăgească: „Slab!”...

Tânărul îi cere să le prezinte registrul de evidență a turiștilor... Ion T. Vila îi spune că nu are voie să prezinte aceste acte decât „organelor M.A.I. sau ale Biroului de Turism” și îi roagă să se legitimeze... Era de față și soția sa, Aurelia Vila...

Cabanierul rememorează scena care l-a stupefiat: „În acest moment, necunoscuții și-au schimbat complet felul de a fi Au îndreptat amândoi pistoalele spre mine, spunându-mi: „–Aceasta este legitimația noastră!”... De spaimă, Ion T. Vila se retrage câțiva pași... Necunoscuții iau registrul de pe birou, tânărul notându-și, pe o bucată de hârtie, numele unor turiști și camerele în care erau cazați...

Celălalt îl întreabă dacă e membru de partid. Cabanierul spune că nu este și, simțindu-se prost, iese puțin la aer, pe balcon; timp suficient ca să observe că „elemente înarmate necunoscute încercuiau cabana”... Cei doi necunoscuți îl obligă să-i însoțească pentru a face controlul clădirilor... Sub escorta lor, se îndreaptă spre vila Padina II, unde fuseseră cazați turiștii sosiți în acea seară... La un șipot de apă, se opresc... I se adresează, pentru prima dată cu „Domnule”, întrebându-l: „Știi cu cine stai de vorbă?...” La răspunsul său negativ, continuă: „Noi suntem partizani și trebuie să ne dai alimente și echipament!”.... După o asemenea surprinzătoare „legitimare”, lui Ion T. Vila i s-a făcut rău; s-a retras pe o bancă de lângă bucătărie și, după ce s-a recules puțin, a avut curajul să le spună că nu le dă nimic... Iritați de un asemenea răspuns, partizanii l-au amenințat că îl împușcă, i-au dat termen de gândire două minute, retrăgându-se doi pași în fața lui și, luând poziție de tragere...

„Fiind pus în primejdie, am acceptat!” se disculpă, la Securitate, cabanierul... Ca să nu aibă neplăceri de la cei care vor veni să constate lipsurile din magazie, Ion T. Vila le cere să fie însoțit de celălalt personal al cabanei... Partizanii acceptă și îl asigură că vor elibera chitanță pentru tot ce vor lua de acolo... Așa se face că vor fi însoțiți, în podul cabanei, unde se aflau alimentele, de Negroiu Natalia, Brezeanu Eugenia și Vila Aurelia... Partizanii cer saci... La cabană nu au... Atunci, apare, din noapte, un tânăr necunoscut, „cu figură de copil”, care vine cu patru rucsacuri de tip german... E de-al lor... Partizanii pun făină și alte alimente...

Este adus, la cererea cabanierului, și șeful lotului de turiști ai școlii, Mircea Gheorghiu, ca să fie martor... În camera lui, se afla și doctorul Ovidiu Popescu, pe care tânărul „bandit” îl recunoaște și-l întreabă nedumerit cum de a reușit să facă Facultatea de Medicină, deoarece „el n-a avut această posibilitate”...

„Operația de devastare a cabanei” – precum o califică Ion T. Vila – continuă... Partizanii iau de la bucătărie 20 de pâini. Cabanierul este întrebat dacă poate da de mâncare la 15-20 de oameni. Partizanii vor, desigur, să pară mai mulți pentru a-l impresiona... Bucătarul nu are decât macaroane cu brânză... Ei refuză, spunând: „Numai italienii mănâncă așa ceva!”... Atunci, Ion T. Vila îi întreabă dacă sunt români sau străini... Îi răspunde cel vârstnic: „Suntem români puri, din Muscel și am fost și noi oameni pașnici, dar ni s-au tras cartușe în ușa casei noastre, deoarece doream libertatea, să nu mai fim asupriți de comuniști!” [Dosar 1238, vol. 47].

(va urma)

NICOLAE CEAUȘESCU
PRIMII PAȘI PE CALEA AFIRMĂRII POLITICE(1933-1946)

Prof. Mirela Pandrea

La mai bine de 15 ani de la moartea sa, Nicolae Ceaușescu rămâne o personalitate deosebit de controversată a istoriei noastre naționale. Din această cauză istoricii au scris adesea cu patimă, referindu-se la rolul jucat de către fostul dictator în conducerea destinelor naționale românești. De aceea se impune realizarea unei analize „sine ira et studio”, a vieții și faptelor fostului șef al statului român. Scopul succintului nostru articol nu este acela de a elucida cauzele și impactul acțiunilor politice ale lui Nicolae Ceaușescu ci, așa după cum sugerează și titlul, de a evidenția principalele etape care au marcat evoluția politică a liderului de partid și de stat.

Născut la 26 ianuarie 1918, într-o modestă familie de țărani olteni, la Scornicești, Nicolae era al treilea din cei zece copii (șapte băieți și trei fete) ai Alexandrei și lui Andruța Ceaușescu[1]. La vârsta de șapte ani a devenit elev la școala primară din satul natal. După cum apreciau contemporanii săi, „era destul de ager la minte. Ieșeau din comun (ca și la frații și surorile sale) ochii: incandescenți, străpungători, gura cu buze groase trasate ferm, întotdeauna închisă, schițând un surâs ca o curiozitate sceptică, nasul masiv cu nări ample, părul des, cârlionțat”[2].

Din cauza sărăciei și a lipsei oricărei perspective, în 1928 a luat calea Bucureștiului pentru a învăța meseria de cizmar în atelierul particular al lui Alexandru Săndulescu – atelier situat pe Calea Victoriei nr. 89 și frecventat de cei care împărtășeau ideile extremei stângi. Ulterior, după ce a fost dat afară de mai mulți patroni, s-a stabilit în 1932 pe Calea Șerban Vodă, la cumnatul său Rusescu Nicolae[3].

În împrejurări insuficient elucidate, Ceaușescu a devenit, în anii 1933-1934, unul dintre turbulenții adepți ai insignifiantului partid comunist din România, scos în afara legii încă din 1924 datorită afilierii sale la Comintern și a politicii antinaționale pe care o promova.

Arestat, pentru prima oară la 23 noiembrie 1933, pentru „incitare la grevă, răspândire de afișe împotriva ordinii de stat”, Ceaușescu intră în rândurile U.T.C. Un an mai târziu a fost din nou arestat, întrucât s-a deplasat la Craiova unde se judeca recursul instigatorilor grevei politice de la Grivița din februarie 1933, având misiunea de a prezenta un protest împotriva „odioasei înscenări judiciare intentate conducătorilor luptelor proletare”. Eliberat în cursul aceluiași an, el apare în documentele Siguranței din 1936 ca secretar regional al U.T.C din Valea Prahovei. La începutului aceluiași an, fusese arestat în comuna dâmbovițeană Ulmi împreună cu alți tineri comuniști. Interesant este faptul că, potrivit propriei mărturii, arestarea sa a fost absolut întâmplătoare, deoarece în declarația dată la poliție preciza că „ Am venit la prietenul meu (Gheorghe Dumitrache – n.n.) singur, fiind șomer, ca să stau singur până oi găsi de lucru în Târgoviște (....) am fost arestat, ne găsind nimic la mine jandarmii”[4] .Judecat în cadrul procesului de la Brașov din vara anului 1936, Ceaușescu a fost condamnat la 2 ani închisoare și la 2000 de lei amendă pentru insultarea Curții[5]. Eliberat din închisoarea Doftana, în decembrie 1938, i s-a fixat domiciliul obligatoriu la Scornicești dar, încălcând interdicția autorităților, a plecat spre capitală unde a luat parte la manifestația organizată de autoritățile carliste la 1 Mai 1939. Cu acest prilej a întâlnit-o pe Elena Petrescu, cea care avea să-i devină soție în 1945[6]. În vara aceluiași an a urmat, la Ploiești, cursurile Școlii de cadre a Partidului Comunist, aceasta fiind de astfel singura școală pe care a frecventat-o, cu excepția celei primare.

Nu se va bucura însă de o prea lungă perioadă de libertate, întrucât, pe fondul acțiunilor întreprinse de reorganizare a unor comitete regionale ale U.T.C și în contextul tragic al dezmembrării României Mari - fapt pe care comuniștii îl considerau ca fiind favorizant răsturnării vechiului regim și instituirii unei noi ordini sociale –, Ceaușescu, a fost din nou arestat, trecând în perioada iunie 1940 – august 1944 prin penitenciarele Văcărești, Jilava, Caransebeș și Târgu Jiu. În ultimul dintre acestea s-a aflat în preajma lui Gheorghe Gheorghiu – Dej, căruia îi va executa cu docilitate ordinele, pe fondul regimului mai mult decât relaxat existent aici, regim ce i-a permis lui Dej să-și organizeze o „veritabilă curte” după modelul celor regale. Această lungă perioadă de detenție i-a facilitat viitorului lider comunist un acces mai profund la ideologia comunistă, constituind baza pregătirii teoretice de mai târziu. Eliberat cu puțin timp înainte de 23 august 1944 (la 6 august), Ceaușescu reapare în public alături de Gheorghe Apostol, Petre Constantinescu – Iași și Constantin Agiu la o săptămână după lovitura de stat „așteptând la bariera Colentina apariția Armatei Roșii”. Cu acest prilej a fost organizat, în cinstea ostașilor sovietici, un miting la care a luat cuvântul și Nicolae Ceaușescu. În acest prim discurs al carierei sale politice, el arăta printre altele că „în numele C.C. al U.T.C., în numele tineretului român vă salut și vă urez bun venit. Prin lupta voastră ați ajutat poporul român să dărâme guvernul trădătorului Antonescu....Tineretul român vă primește frățește”. În aceeași perioadă a devenit secretar al C.C. al U.T.C.[7].

Pe fondul acțiunilor întreprinse de către sovietici în vederea instaurării comunismului în România, ascensiunea politică a lui Ceaușescu n-a mai cunoscut nici o stavilă; astfel, cu prilejul Conferinței Naționale a P.C.R. din octombrie 1945, el devenind membru supleant al C.C. în primăvara anului următor era numit, pentru o scurtă perioadă de timp, secretar cu problemele organizatorice la Comitetul Regional din Constanța, în condițiile în care primul secretar de acolo fusese destituit în urma unei greve a docherilor din port[8]. După o lungă campanie electorală marcată de numeroase violențe la care a fost supusă opoziția, comuniștii și aliații lor din Blocul Partidelor Democratice au obținut cu sprijinul sovieticilor și prin fraudarea masivă a voinței electoratului o controversată victorie în ciuda unui succes aparent zdrobitor..

Cu prilejul acestor alegeri, Ceauşescu a devenit deputat de Olt ajungând, încă de la începutul lunii noiembrie, secretar al Comitetului Regional de partid Oltenia[9].

Succesul obţinut cu acest prilej a marcat în mod indubitabil viitoarea sa ascensiune politică în condiţiile în care drumul „ales şi urmat de Ceauşescu a fostul drumul spre o putere personală absolută, pavat cu răbdare, inteligenţă, viclenie şi multe capcane, în care s-au poticnit toţi pretendenţii reali sau presupuşi la putere. Răbdarea l-a făcut să aleagă politica paşilor mărunţi; inteligenţa – să înlocuiască răul manifest al anilor '50 cu o relativă destindere; viclenia – să satisfacă, mai întâi, deopotrivă, orgoliile prietenilor şi ale rivalilor, ca numai apoi, «când strugurii s-au copt», să-i trimită, pe rând, departe de centrul de putere", după cum aprecia cu justeţe un alt fost lider comunist, Silviu Curticeanu[10].

NOTE

1 Ion Petcu, *Ceauşescu un fanatic al puterii. Biografie neretuşată*, Bucureşti, Ed. Românul, 1994, p. 23; Catherine Durandin, Nicolae Ceauşescu. Adevăruri *şi minciuni despre un rege comunist*, Bucureşti, Ed. Nemo, 1991, p. 18; Thomas Kunze, Nicolae Ceauşescu. O biografie, Bucureşti, Ed. Vremea, 2002, p 21
2 Ion Petcu, op. cit.
3 Ibidem 29-31, Thomas Kunze, op. cit, p 35-37
4 Apud. Ion Petcu op.cit. p. 61-66
5 Catherine Durandin, op. cit. p. 32
6 Ion Petcu, op. cit. p. 94-95
7 Ibidem, p. 117 -120
8 Ibidem. P. 134
9 Catherine Durandin, op. cit. p. 51
10 Silviu Curticeanu, Ceauşescu, *Drumuri eşuate* în „Dosarele Istoriei", anul VI, nr. 5 (57), 2001, p. 52.

NICOLAE CEAUŞESCU - DE LA SOCIALISMUL REALIST LA DICTATURĂ

Prof. Marius Cârjan

Anul de graţie 1948....

Începând cu luna martie a anului 1948, Ceauşescu, devenit între timp adjunct al ministrului Agriculturii, a răspuns de colectivizarea forţată a agriculturii. În anul 1950, a trecut la conducerea Ministerului Apărării.

Dar adevărata sa ascensiune politică s-a declanşat o dată cu preluarea puterii de stat de către Gh. Gheorghiu Dej, în anul 1952. Astfel, Ceauşescu a devenit membru al Biroului Politic al P.C.R. şi, pentru o perioadă de aproape 10 ani, a decis politica de personal din cadrul partidului (1955-1965). La două zile după moartea lui Gh. Gheorghiu Dej, pe data de 23 martie 1965, presa anunţa „alegerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu" în funcţia de prim-secretar al C.C. al PMR, Ceauşescu devenind ulterior, pe rând, secretar general al C.C. al P.C.R. (1965-1969) şi secretar general al P.C.R. (1969-1989).

Asemeni predecesorului său, Ceauşescu a evoluat pe linia consolidării suveranităţii, respingând planurile sovietice care rezervau României rolul de sursă de produse agricole şi materii prime pentru economia blocului estic. Aceeaşi opoziţie demonstrativă faţă de U.R.S.S. a dovedit-o şi în relaţiile externe, în cadrul cărora una dintre cele mai tranşante atitudini a luat-o condamnând intrarea trupelor Pactului de la Varşovia în Cehoslovacia (august 1968).

Prin politica promovată - „de deschidere faţă de toate ţările" - Ceauşescu şi-a atras nu numai o relativă simpatie, ci şi sprijinul financiar al Vestului. După anul 1974 are loc transformarea conducerii asigurate de el într-o dictatură. Într-o perioadă de 7 ani, Ceauşescu şi-a asigurat puteri nelimitate în cadrul statului. După modificarea Constituţiei în anul 1974, care a marcat transformarea formală a României într-o „Republică Socialistă", Ceauşescu deţinând din acel moment şi funcţia de preşedinte al statului, a început să fie tot mai des invocat sub denumirea de „Conducătorul", susţinută în fiecare dintre apariţiile sale publice de prezenţa însemnelor tradiţionale ale puterii deţinute: sceptrul şi eşarfa tricoloră. În cele mai importante funcţii de partid şi de stat au fost numiţi membrii familiei sale, iar prima care s-a bucurat de aceste atenţii a fost soţia sa, Elena Ceauşescu. Din acest punct de vedere, disidentul român Virgil Tănase aprecia într-un articol parizian, în anul 1982 că: „Societatea românească funcţionează pe principiul vasalităţii familiale. Nimic mai avantajos pentru putere decât să controleze părţi întregi ale societăţii prin intermediul rudelor sale, care sunt parteneri inofensivi, cu atât mai mult cu cât reprezintă oglindiri ale puterii...". La aceste măsuri s-a adăugat poliţia politică secretă, Securitatea, restructurată de el în vederea exercitării unui control total asupra populaţiei şi a înăbuşirii, uneori prin cele mai brutale măsuri, a oricăror forme de opoziţie. Controlul puterii de stat se exercita în toate domeniile vieţii sociale, inclusiv în domeniul istoriografiei. Spre exemplu, cu ocazia aniversării zilei de naştere a dictatorului în luna ianuarie a anului 1988, propaganda comunistă se realiza prin intermediul binecunoscutei reviste de istorie Magazin istoric. Numărul din luna respectivă îi era consacrat în totalitate lui Nicolae Ceauşescu, considerat „ctitorul României contemporane", iar Elena Ceauşescu „eminentă personalitate a ştiinţei şi politicii contemporane - academician doctor inginer".

În anul 1981, Ceauşescu a decis să treacă la achitarea rapidă a întregii datorii externe, considerând că astfel va asigura deplina independenţă şi prosperitate a ţării, care trebuia să nu mai depindă de condiţionările băncilor occidentale.

Forţarea exportului şi reducerea importului pentru obţinerea unor excedente ale balanţei de plăţi, necesare pentru achitarea datoriei externe, au produs secătuirea economiei naţionale, o degradare a competitivităţii produselor româneşti, iar populaţia a fost supusă unui regim de viaţă umilitor (aprovizionarea cu alimente pe bază de raţii, întreruperea frecventă a furnizării energiei electrice, în timp ce, în sezonul rece, temperatura din apartamente ajunsese la 12°C). După anul 1985, din cauza numeroaselor încălcări ale drepturilor omului semnalate în decursul timpului, s-a accentuat starea de izolare politică a României. Ajutoarele financiare vestice au început să sosească tot mai sporadic, iar discrepanţa între imaginea obsedantă a unui stat puternic industrializat şi realitate a devenit tot mai evidentă.

În umbra lui Gheorghe Gheorghiu-Dej...

Congresul al XIV-lea al P.C.R. îl aclamaseră pe Ceauşescu, numindu-l „erou între eroii neamului", populaţia, în cadrul unor manifestaţii publice declanşate iniţial la Timişoara şi apoi în Bucureşti (22.12.1989), a cerut înlăturarea sa de la putere. După ce forţele armate i-au retras sprijinul, Conducătorul şi soţia sa au încercat să scape prin fugă. Au fost prinşi peste două zile şi, judecaţi de către un tribunal militar în Târgovişte, condamnaţi la moarte şi executaţi în ziua de Crăciun a anului 1989. Abia după dispariţia celor doi, opinia publică internaţională a avut ocazia să cunoască îndeaproape adevăratele proporţii ale abuzurilor comise în cursul regimului impus de Nicolae Ceauşescu, care, până în ultima clipă a desfăşurării procesului său, a contestat vehement competenţa completului de judecată.

La o lună după ce delegaţii la Congresul al XIV-lea al P.C.R îl aclamaseră pe Ceauşescu, numindu-l „erou între eroii neamului", populaţia, în cadrul unor manifestaţii publice declanşate iniţial la Timişoara şi apoi în Bucureşti (22.12.1989), a cerut înlăturarea sa de la putere. După ce forţele armate i-au retras sprijinul, Conducătorul şi soţia sa au încercat să scape prin fugă. Au fost prinşi peste două zile şi, judecaţi de către un tribunal militar în Târgovişte, condamnaţi la moarte şi executaţi în ziua de Crăciun a anului 1989. Abia după dispariţia celor doi, opinia publică internaţională a avut ocazia să cunoască îndeaproape adevăratele proporţii ale abuzurilor comise în cursul regimului impus de Nicolae Ceauşescu, care, până în ultima clipă a desfăşurării procesului său, a contestat vehement competenţa completului de judecată.

După prăbuşirea regimului comunist, misiunea istoricilor consider că este aceea de a realiza o abordare obiectivă în ansamblu a regimului politic al lui Nicolae Ceauşescu, evitându-se eroarea de a se pune accent doar pe latura pozitivă sau negativă a acestuia.

DICTATURA, NIMIC MAI „FIRESC"

Prof. CRISTIAN ANDREI

În „epoca de aur Nicolae Ceauşescu", intelectualului i se oferea, ca semn al libertăţii, al ieşirii din era îngheţului stalinist, cartea Sub trei dictaturi a lui Lucreţiu Pătrăşcanu, după ce din 1968 autorul nu mai era „agent al imperialismului", ci un martir al comunismului naţionalist.

Lucreţiu Pătrăşcanu nu era însă reformatorul? la Gramsci, pe care România a avut neşansa să îl piardă, din moment ce el vedea „dictatura proletariatului" ca alternativă „democratică" la dictaturile analizate în menţionatul volum. Apoi, nostalgicii unei istorii neîmplinite uitau că ar fi fost imposibil ca, într-o Românie neocupată de Armata Roşie, să fi existat, în deceniile cinci-şase, şansa unei guvernări comuniste.

Tot în epoca N. Ceauşescu a apărut, prin grija fostului social-democrat Ştefan Voitec, opera lui C.D. Gherea. Aici se putea citi şi un interviu din 1920, în care Gherea se exprima categoric împotriva bolşevismului. Documentele istoriei PCR, publicate tot atunci, impuneau (cele ale constituirii partidului, în primul rând) concluzia ilegitimităţii acestei formaţiuni politice. Asemenea apariţii editoriale trebuiau să câştige încrederea intelectualităţii în regimul ceauşist, sensibilizând rusofobia, încercând totodată să legitimeze comunismul prin naţionalism.

Astfel, libertatea de a fi „patriot" era redusă la identitatea colectivă a românismului defensiv, pe o linie istoric-genealogică în care PCR apărea „cu necesitate" drept „încununare", iar N. Ceauşescu drept personalizarea voinţei anonim-colective de istorie de sine stătătoare. Lecţiile de învăţământ politico-ideologic prezentau „dialectica" necesităţii/legităţii şi libertăţii, demonstrând „ştiinţific" realizarea libertăţii – în dictatură.

Aşa cum Stalin fusese „tătucul", Ceauşescu era „părintele iubit". Tiparul ideologic îl găsim în statul roman – „pater patriae": putea un părinte dori altceva decât binele copiilor săi? Si ce pedeapsă se cuvenea copilului care se revolta împotriva părintelui? Pedeapsa romană putea fi chiar moartea...

Corporatismul familial uneşte toate dictaturile, reflectându-se narcisic în cultul personalităţii, paroxism al depersonalizării prin fanatizarea şi isterizarea emoţiilor. Dar politica nu este singura responsabilă de un asemenea comportament colectiv. Azi se vorbeşte de dictatura (de catifea) a culturii populare (sau a subculturii) de tip american, de „spălarea creierelor" prin divertismentul şi talk-show-urile TV, de o dependenţă emoţional-iraţională a publicului faţă de „idolii" săi.

Observaţiile asupra psihologiei colective şi asupra manipulării conştiinţelor duc la reprezentarea dictaturii şi democraţiei ca feţe ale aceleiaşi monede, aşa cum sugerează şi filosoful columbian Nicolas Gómez Dávila („Scolii pentru un text implicit", comentariu de Juan Asensio, „Dissection du cadavre de la littérature: Gomez Davila ou la passion de la Réaction", http://stalker.hautetfort.com/about.html). O asemenea imagine este utilă pentru înţelegerea unor complexe fenomene sociale, dar numai ca singură, chiar dacă esenţială, este insuficientă, în simplitatea ei, pentru analize de detaliu. Cu atât mai mult cu cât istoria dictaturii trece prin istoria absolutismelor de tot felul, ireductibile la o caracteristică unică.

În capcana unei asemenea reducţii s-a aflat societatea germană postbelică, în ea căzând, în ultimii ani, şi alţii, din afara Germaniei, prin excesive comparaţii între realităţi prezente si un trecut nazist „deshistorizat" (Norbert Seitz, în săptămânalul „Die Zeit", nr. 52 din 18 decembrie 2002).

Tito şi Ceauşescu

Împotriva emotivităţii iraţionale s-a mobilizat Luminismul, al cărui raţionalism a încercat şi compromisul politic a cărui emblemă a fost iozefinismul, raţionalism al cărui extremism a fost iacobinismul, în a cărui descendenţă s-a situat leninismul.

Eşecul proiectului modernist (cum apreciază postmodernii), proiect în a cărui continuare se încăpăţânează Habermas et co., a dus la relativizarea tuturor valorilor şi la apatia civică, un fond propice tocmai guvernării de tip dictatorial, tendinţa globalizării sporindu-i atractivitatea (variantă târzie a Imperiului Restaurat). Aceasta ar fi susţinută de reacţia conservatoare, de tip fundamentalist-religios) şi a celor favorabili conducerii „cu mână de fier", motivaţi de nemulţumirea faţă de formele anarhice ale libertăţii.
Perspectiva organică, monolitică a ideologiei dictaturii se raportează la Absolut şi poate fi abordată cu folos pe această direcţie.

Este interesant de observat exemplul României, unde regimul comunist s-a opus religiei cu impetuozitate de cruciadă, confiscând pentru el însuşi, sub masca laicităţii emancipatoare, Absolutul cu care persuada concurentul său ideologic. De la acesta a preluat figuri retorice, cum ar fi cele ale simbolismului luminii („steaua", „soarele"), ori cele evocând călătoria pe ape nesigure către un pământ al făgăduinţei (aducând în prim-plan „conducătorul", „cârmaciul"), sau trimiţând la corpusul biblic („Viaţă veşnică – în fericire, în comunism" – a se compara cu scrisoarea paulină către Tit, 1.2).

În plan metafizic, Absolutul dictaturii, abuzând ideea de Ordine, se substituie Absolutului Armoniei, în timp ce în plan social-politic se substituie consensului liber şi avizat.

Dictatura este departe de a fi doar subiect de istorie, atâta vreme cât primii ani ai secolului 21 îl anunţă tot ca un secol de confruntare de pe poziţii de forţă, revelator fiind titlul cărţii din 1995 a lui Benjamin Barber (evocat în Institutul Worldwatch – Starea lumii 2004), Jihad vs McWorld (McWorld fiind societatea de tip consumerist), două tiranii posibile într-un deficit de raţionalitate.

Preşedintele SUA a vorbit belicos de o „Axă a Răului", în timp ce aceia vizaţi, cu ecou şi în Europa, numesc SUA „Imperiul Răului". O viziune apocaliptică şi derutantă, la concurenţă cu producţia cinematografică de Secolul 20, secol al dictaturilor, a fost un „secol blestemat", aşa cum numea poetul Paul Fleming, contemporan al Războiului de treizeci de ani, secolul 17, scriind unui prieten în doliu după fiul său: „(...) îţi pare chiar rău de a fi fost tată. Să mă bucur în durere (pentru fiul decedat- nota mea), îmi cere cursul blestematului secol – ar fi fost bine să fi fost deja mort". Între aceste două veacuri, Lessing, în Educaţia neamului omenesc (1781), deşi (cum mărturiseşte în scrisori) obosit de polemici filosofice şi literare, întristat de umilinţe, nesigur de sine, mai are puterea să creadă într-o omenire perfectibilă, având în vedere că „nu este adevărat că linia cea mai scurtă este cea dreaptă". Înţelept sau naiv? Să-i acceptăm afirmaţia cel puţin ca ipoteză de lucru – suficient de înţelepţi pentru ca naivitatea să nu ne facă de ruşine, suficient de naivi pentru ca înţelepciunea să crească din inimă.

ÎNCHISOAREA—TRAGICĂ IDENTITATE A ORAŞULUI PITEŞTI

Drd. IULIAN BOŢOGHINĂ

Din zecile de mărturii despre Închisoarea Piteşti, care au şocat opinia publică, au contribuit din plin la tragica identitate a oraşului nostru, îndrăznim să aducem înaintea cititorilor noştri încă un document. Mai mult decât atât, acest document este cât se poate de interesant, nu atât prin ineditul său, cât mai ales prin faptul că aici sunt narate câteva evenimente şi situaţii care ies cu totul din tiparul mărturiilor despre „Experimentul Piteşti".

22 iunie 1947 a fost ziua când deţinuţii de la Penitenciarul Piteşti „au recurs" cum avea să se exprime trei zile mai târziu comandantul Serviciului Educaţie Cultură şi Propagandă din Divizia „Horia, Cloşca şi Crişan", căpitanul Aresene—«la o manifestaţie care sub pretextul că manifestează pentru libertate şi contra foamei au sărbătorit 6 ani de la începerea războiului împotriva U.R.S.S. Cu această ocazie au strigat lozinci ca: „Vrem armata din trecut", „Libertate", „Jos guvernul trădătorilor", „Murim de foame", „Piteşteni salvaţi-ne"etc. În timpul manifestaţiei au smuls gratiile şi încuietorile de la celule, au spart geamurile, au stricat încuietorile ce dau în curţile exterioare ale penitenciarului, circulând în aceste curţi, iar câţiva dintre deţinuţi au ieşit pe acoperişul penitenciarului pentru a atrage atenţia populaţiei civile».

Cum au reacţionat cei care asigurau paza? Iată ce raporta căpitanul Arsene pe 25 iunie 1947: „Faţă de această situaţie văzându-se că garda dată de Inspectoratul de Jandarmi Piteşti este insuficientă, iar Siguranţa şi Poliţia nefiind la faţa locului, Divizia „Horia, Cloşca şi Crişan" la cererea Directorului Penitenciarului a întărit paza exterioară şi a luat toate măsurile restabilirii ordinii cu două plutoane de ostaşi". Cu alte cuvinte, pentru această divizie năşită prin lagărele siberiene, străină de neam şi de ţară, sosise momentul să-şi dovedească credinţa faţă de stăpânul bolşevic, şi nu în altă parte decât împotriva românilor. Misiunea a fost executată cu prisosinţă: „Directorul Penitenciarului de comun acord cu un ofiţer din partea Diviziei au hotărât să izoleze copii ce au pus la cale această manifestaţie şi au agitat spiritele în vederea unei evadări". În acest sens s-a fixat un plan de operaţii. Ajutorul trimis penitenciarului a fost pus la dispoziţia Directorului şi căpitanului jandarm Dinovici Vasile, care sunt organele de execuţie ale Ministerului de Interne, pentru a trece la măsuri. Şi asta spre deosebire de comandantul Inspectoratului de Jandarmi Piteşti, locotenent-colonelul Solomon, care: „în momentul când să treacă la măsurile de izolare a capilor manifestaţiei a dat dovadă de frică şi a început să facă planuri de derutare, spunând că deţinuţii vor sparge becurile electrice dacă vom intra noaptea şi vor recurge la diferite dezordini şi deci să-i lase pentru a doua zi. Întrebat dacă a doua zi vine să conducă aceste operaţii a răspuns că el dă numai paza şi n-are o astfel de misiune, aceasta-i revine directorului, iar dacă va fi nevoie va veni atât el cât şi alţii".

Fără nici o şansă, revolta deţinuţilor politici a fost înăbuşită, însă nu tocmai aşa uşor: „Începând operaţiile de izolare nu s-a ajuns la nici un rezultat, fiindcă toţi deţinuţii, în jur de 460, sunt în masă prin spargerea tuturor uşilor. Această izolare nu se putea executa decât prin forţă, ceea ce nu s-a întrebuinţat, neprimind nici un ordin de la cei în măsură a-l da". Nu ştim cât de adevărată este afirmaţia că nu s-a folosit forţa, căci în cele din urmă: „Totuşi s-a restabilit liniştea internă, toate uşile de la curţi şi secţii s-au închis, fiind descuiate liniştea internă, toate uşile de la curţi şi secţii s-au închis, fiind descuiate numai la orele prevăzute de programul penitenciarului". Oare cum ar fi reuşit dacă nu au folosit forţa? Maeştri în manipulare, să fi reuşit oare politrucii să-i convingă pe acei oropsiţi să înceteze orice acţiune? Cum şi cu ce preţ nu ştim?! Cert este că în continuare s-au luat toate măsurile pentru a se preîntâmpina orice astfel de revolte: „Paza şi siguranţa exterioară asigurată şi întărită. Vigilenţa în ceea ce priveşte planurile deţinuţilor şi modul de a comunica al lor cu exteriorul a fost întărită şi intensificată la maxim". Datorită acestor măsuri, iată ce s-a constatat: „Până în prezent deţinuţii primesc în mod ilegal din afară alimente, sume mari de bani, corespondenţa prin intermediul personalului de serviciu al penitenciarului şi prin garda jandarmilor, care nu este conştientă de rolul ei ci compromisă din această cauză. Astfel, în ziua de 20 iunie a.c. primul gardian al Penitenciarului Cioparia a fost arestat de siguranţă, fiind prins pe când introducea bani şi corespondenţă deţinuţilor. Tot el a scos din penitenciar nişte memorii ale deţinuţilor care au fost trimise lui Maniu şu lui Brătianu. De asemenea, este bănuit şi aproape verificat că a introdus suma de 27 milioane lei pe care a înaintat-o deţinutului avocat Dumitrescu Alexandru-Celteşti, bani primiţi de la organizaţia manistă Vâlcea[...] De asemenea în ziua de 23 iunie a.c., în ziua când se distribuiau pachetele deţinuţilor, a fost sesizat de Siguranţă şi prins de lt. Stănescu Spirea şi slt. Neagu Constantin din Diviza Horea Cloşca şi Crişan plutonierul de jandarmi Cornoiu Gheorghe din legiunea Olt, din garda Penitenciarului, cu bani luaţi ca mită de la rudele deţinuţilor pentru a introduce în penitenciar corespondenţa. Acesta a fost dat în judecată, înaintându-i-se actele de către căpitan de jandarmi Dinovici Vasile. Care nici acesta-se arată în continuare-nu pare a fi străin de legăturile deţinuţilor cu cei de afară".Prin urmare, la „constatări şi propuneri" se arată următoarele: „Penitenciarul Piteşti nu corespunde unui număr aşa de mare (460) faţă de capacitatea sa (250) şi mai ales că sunt aici deţinuţi de teapa acestora. Penitenciarul este aşezat în mijlocul populaţiei civile care asistă mereu la demonstraţiile antidemocratice ale deţinuţilor. Suntem de părere a se trimite la lucru aceşti deţinuţi sau la un penitenciar izolat. Paza este slabă şi compromisă total, ne mai prezentând autoritate şi forţă în faţa deţinuţilor. Din efectivul de 5 subofiţeri jandarmi care sunt în gardă, 3 au fost prinşi asupra faptului de a introduce şi scoate corespondenţa din penitenciar.

În încheiere doresc să subliniez câteva aspecte: primul se referă la faptul că, cunoscând puterea şi atrocităţile comuniştilor nu poţi să nu rămâi uimit că deţinuţii politici au avut acest curaj de a se revolta; doi: acelaşi sentiment este stârnit şi de faptul că garda asigurată de jandarmi aveau un comportament, să-i spunem, în limitele normalului şi nicidecum nu prevestea nimic din ceea ce avea să urmeze; trei: divizia şi-a dovedit menirea, aceea de vârf de lance în bolşevizarea României. Şi o ultimă observaţie, sentimentul meu este că la '47 comuniştii nu reuşiseră să stârpească forţa unei societăţi normale, simţul civic.

PERSPECTIVE

Dr. CORNEL CARP

Revoluţia din decembrie 1989 a pulverizat pur şi simplu istoria, dintre toate disciplinele socio-umane aceasta cunoscând cel mai puternic impact, creându-se un vid care, asemenea celui de putere, se cerea urgent acoperit. Istoriografia comunistă promovase atâtea falsuri grosolane, păstrase atâtea tăceri ce sărăciseră la maximum abordarea, în special a perioadei interbelice, încât perspectivele ce se deschideau erau foarte generoase pentru toată lumea. Spărtura era însă prea mare pentru a putea fi cimentuită la repezeală. Aproape o jumătate de secol de minciună, confuzie şi derută nu putea fi schimbat peste noapte cu istoria cea adevărată, bănuită până atunci din istorisirile bunicilor sau citită pe furiş dintr-un vechi manual dosit prin vreun pod prăfuit.

S-au găsit evident şi cei care, după ce au schimbat rapid macazul ne-au întrebat zâmbind binevoitori: vreţi să ştiţi ce s-a întâmplat cu adevărat? Vă spunem noi! Cu cât rana era mai adâncă, cu atât mai mare era nerăbdarea de a o vindeca, cel puţin la suprafaţă. Destul de repede s-au format două tabere. Cei care au crezut în doctrina comunistă s-au repliat într-un naţionalism agresiv numai bun să mascheze vechile sechele. Formula „nu eşti cu noi, eşti împotriva noastră" a fost uşor modificată: „nu eşti cu noi, nu-ţi iubeşti ţara!". Vechile teze naţionaliste care prin anii '60 anulaseră internaţionalismul proletar de tip sovietic impus după război sunt şterse de praf, puţin cosmetizate şi transformate astfel în temutele arme ideologice, despre care se crezuse, în mod eronat, că fuseseră distruse pentru totdeauna. Întreţinute şi de forţe politice interesate să conserve trecutul aşa cum era, aceste grupuri au controlat ani buni istoria naţională. A fi abordat în acei primi ani după 1989 probleme sensibile din epoca interbelică, în special cele referitoare la monarhie, reprezenta un anumit risc, cel puţin de imagine.

A doua tabără, şi ea subiectivă în abordările sale cădea în greşeala de a supradimensiona evenimente şi personalităţi. Preocupaţi să readucă în actualitate tocmai ce istoriografia comunistă fie denaturase, fie trecuse sub tăcere, aceşti istorici au abandonat cu desăvârşire spiritul critic, ca şi cum atunci nu s-ar fi comis nici o greşeală. Dacă încercai să critici monarhia, aceştia săreau ca arşi acuzându-te fie de rea voinţă, fie de incultură pur şi simplu. Atitudinea faţă de perioada comunistă nu s-a deosebit aproape cu nimic de şcoala comuniştilor lui Roller, anulând, desfiinţând, transformând totul într-o lume populată de umbre. Aceleaşi patimi, alţi istorici.

A apărut, desigur, o avalanşă de lucrări, unele reprezentând nume consacrate, care nu şi-au dezminţit notorietatea, abordând cu profesionalism perioadele pentru care informaţia, fie era prezentată trunchiat, fie lipsea cu desăvârşire, altele, încercând din răsputeri să depăşească sau chiar să abordeze o istorie facilă, de almanah, cu priză însă la cititori. Întrucât lucrările de specialitate ajung mai greu la marele public, un impact deosebit l-au avut emisiunile de televiziune, inegale însă ca valoare, atrăgând uneori, dacă nu impostori, diverşi, deveniţi istorici peste noapte. Abordând, de regulă, probleme subiective, mai ales latura spectaculoasă a istoriei ele au creat în numeroase rânduri tot atâta confuzie cât şi filmele „istorice" de pe vremea „odioasei dictaturi".

Tinerii de azi, care au avut acces după 1989 la noile manuale de istorie, percep altfel istoria românilor, abordând cu interes şi mult mai obiectiv perioada comunistă. Cum nevoia de clarificare a conceptelor şi de stabilire a metodelor de abordare a trecut, aşteptăm cu interes lucrările acestora, care vor analiza cu detaşare şi profunzime meandrele acelor vremuri.

Piteştiul, oraş muncitoresc sută la sută, ani buni citadelă a regimului comunist, capitală a unui judeţ autointitulat în modul cel mai deşănţat al „cinstei, demnităţii şi onoarei comuniste" şi-a revenit foarte greu din şocul produs de schimbarea de macaz din decembrie 1989. Victoriile clare ale forţelor politice desprinse din vechiul partid comunist la alegerile ce au urmat dovedesc cu prisosinţă acest lucru.

Pe acest sol s-a lucrat din greu, prejudecăţile şi resentimentele exprimându-se făţiş la adresa acelora care încercau, cu mijloace modeste, e adevărat, să facă oarece lumină. În acest context s-a înscris şi activitatea Clubului de istorie din cadrul Centrului Cultural. Dezbaterile organizate s-au reflectat de cele mai multe ori în paginile revistei „Restituiri" editată sub acelaşi patronaj generos. Reuşind să atragă colaborarea unor prestigioase instituţii precum Universitatea din Piteşti, respectiv Facultatea de Istorie, Filozofie şi Jurnalism şi nu în ultimul rând Centrul de Studii şi Păstrare a Arhivelor Militare Istorice „General Radu Rosetti", precum şi a unui număr de profesori de istorie merituoşi, au asigurat într-o bună măsură, credem, consistenţa şi atracţia necesare. Considerăm, de asemenea, că am parcurs o etapă importantă, realizând nu numai coeziunea colectivului de redacţie, cât şi formarea unui nucleu de colaboratori valoroşi, buni profesionişti, capabili să abordeze cele mai delicate şi complexe aspecte ale istoriei naţionale. Vom continua să punem accent pe istoria contemporană, să acoperim în special perioada după cel de-al doilea război mondial, să actualizăm teme legate de istoria Piteştiului şi a judeţului Argeş.

Înaltul patronaj al distinsului şi reputatului istoric profesor universitar dr. Gheorghe Buzatu reprezintă un blazon care ne onorează şi în acelaşi timp ne obligă să asigurăm revistei „Restituiri" o ţinută cât mai bună, în deplin acord cu încrederea care ni s-a acordat. Vom continua să promovăm tineri, studenţi şi profesori, care vor deveni cu certitudine, conştiinţele de care are nevoie oraşul nostru care, încet-încet, se trezeşte la viaţă.

SUMAR

DIRECTOR ONORIFIC:
Academician GHEORGHE BUZATU

COLEGIUL DE REDACŢIE:
Conf.univ.dr. MARIA GEORGESCU
Dr. CORNEL CARP
Asist. univ. drd. AURELIAN CHISTOL
Prof. CLAUDIU DUMITRESCU
Prof. ROBERT ZIDARU
Ec. LENUŢA STANCIU
Drd. REMUS CÂRSTEA

Director: Dr. CORNEL CARP
Redactor şef: Drd. IULIAN BOŢOGHINĂ
Redactor şef adjunct:
Prof. ROBERT ZIDARU
Secretar de redacţie: MARIUS CHIVA
Redactori: Drd. Victor Martin
Prof. CÂRJAN MARIUS
Psiholog DOINA TALAŞMAN
FLORIN ŞANDRU
Tehnoredactare: DOINA TALAŞMAN
Corectură: LUCIAN PÂRVULESCU

Apare sub egida
Consiliului Local şi a Primăriei Piteşti
cu sprijinul
Centrului de Studii şi Păstrare a Arhivelor Militare Istorice „General Radu Rosetti"
Editor
Centrul Cultural Piteşti

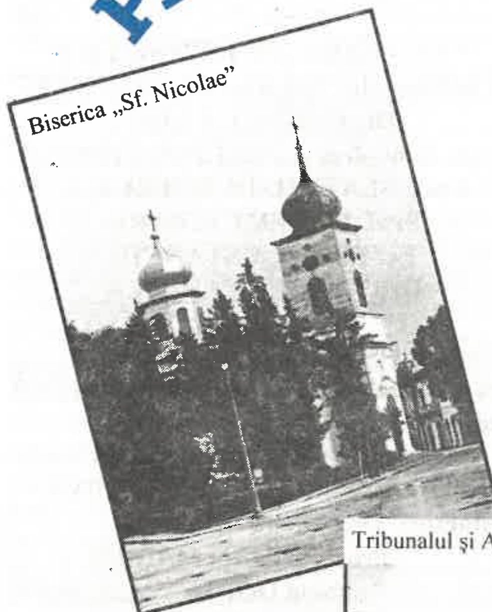
Redacţia:
Piteşti, str. Craiovei, bl. G1, Casa Cărţii,
Centrul Cultural Piteşti;
e-mail: restituiri@flash.ro
http://www.pitesti.ro/centrul-cultural
tel./fax: 0248/216348; ISSN: 1583-5863;
Tiparul executat la SC TipNaste SRL

Fiecare autor care semnează în Revista "Restituiri" răspunde moral şi juridic de conţinutul afirmaţiilor sale (art. 206 C.P.).

Textele şi fotografiile aduse în redacţie nu se înapoiază.

Preţ: 10.000 lei (1 leu nou)

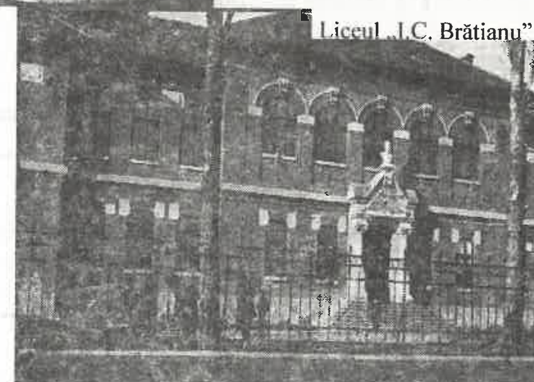
PITEŞTIUL DE ALTĂDATĂ

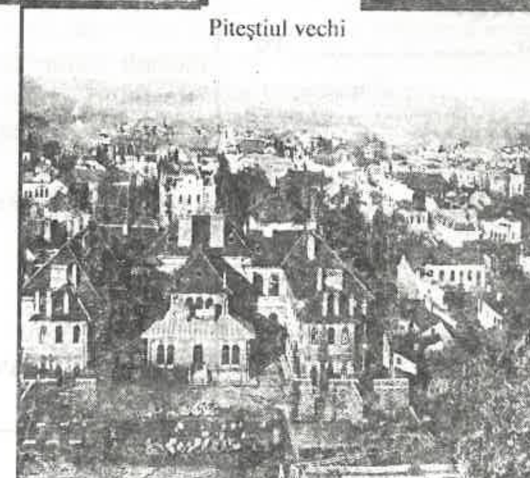

Biserica „Sf. Nicolae"

Piaţa Episcopiei

Tribunalul şi Administraţia Financiară

Hala de carne

Liceul „I.C. Brătianu"

Piteştiul vechi